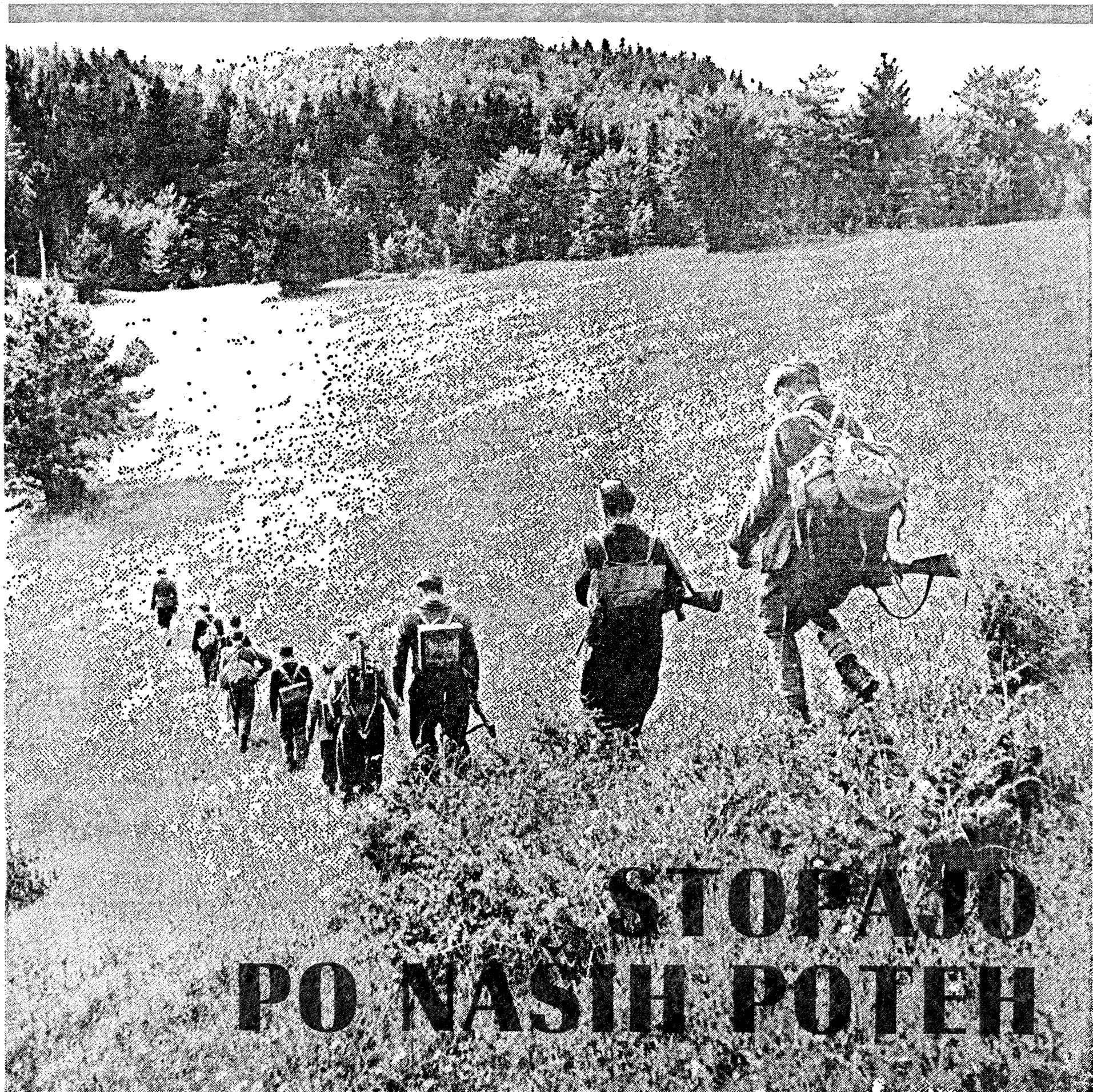

Resnica včerajšnjega dne je stara borih trideset in nekaj več let. Kdor je hodil po njenih poteh, kdor se je plazil čez pogorišča, jurišal nož na nož, kdor je gledal smrt, ki je pila življenje iz tovariševih oči, ta jo pozna. Ta resnica je mlada, mnogo mlajša kot je on sam in mora ostati, kot je bila.

Da, nekaterim je opešal spomin, drugi so gledali proti svetlobi, da bi bil njihov svet ena sama senca včerajšnjega dne. Nenadoma je niso hoteli več prepoznati — resnice, ki se je prekleto poteptana postavila na noge, ki je iz bobnečega vulkana trgala kamenje, ki se je odločila z golimi rokami zgraditi nov svet, pravičen in srečen.

Čas je lahko tudi brana, ki zravna, kar bi moralo ostati skoraj tako, kot je bilo. Človek in čas, drug drugega bi hotela uničiti; človek in čas, vse manj se vidijo meje, ki naj bi ustavile njun — naprej.

Pa se zgodi, da sam podvomim v resnico, katere del sem bil. Skoraj čez noč sem iz otroka postal mož. Mlinček na potoku sem zamenjal s propagandnimi letaki in trenutek za tem s puško. Jokal sem, ko smo zapeli našo pesem in počutil sem se kakor velikan, kadar smo stopili v vrsto. Naše vrste so bile kakor verige, kakor jez, ki je postajal vse višji, da bi zagradil, kar je bilo naše, in da bi izpljunil, kar je hotelo spodrezati naše korenine.

Nisem več mlad, tudi besed ne obračam, kot da bi rože sadil. Vse bolj se mi zdi, da smo nekoč hudo malo govorili; peli smo, rezali žice, bežali po grapah, jurišali in objokovali padle tovariše.

Tudi po vojni ni bilo dosti drugače: pesem, lopate in delo.

Kar smej se, prijatelj, a v gozdovih se še vedno prijetneje počutim kakor na asfaltnih tleh. Gozdovi so moj in naš spomenik. Kadar obiščem z nekdanjim bojnim tovarišem ta ali oni partizanski kraj, ne govoriva veliko. Samo nekaj besed, koraki po ozki poti, gib roke in spet sva tam. Samo štiri leta, pa jim ni mogoče ubežati. Nekateri so to poskušali in drugi to še vedno počno. Vse manj jih je. V te kraje, v naše gozdove prihajajo drugi mlajši. Stopajo po naših poteh, ustavljajo se pred kamni, ki so naši spomini, hočejo, da jim razgrnemo resnico včerajšnjega dne.

Resnica včerajšnjega dne je stara borih trideset in nekaj več let, a za mlade je včasih daleč, kot bi jo bilo pokrilo stoletje. Na to resnico je težko gledati z zastekljenega balkona, iz razkošnega avtomobila a celo v šolskih klopih je ni lahko spoznati. Spoznati pa jo je vendarle treba, ker je ta čas naša dedščina, naše bogastvo, naš ponos. To, na kar si ponosen, pa moraš dodobra spoznati.

SILVO TERŠEK

TV 15

LETO XIV. — Št. 3 22. 1. 1976

V TRŽAŠKI RIŽARNI

str. 2

KOT GAMSI V SKALAH

str. 4

TIRANSTVO JE NAPUHA SAD

str. 7

Skrb za obmejne kraje

Pred nedavnim je minilo leto dni, kar je uredništvo »TV 15« v Mariboru organiziralo srečanje z dopisniki, ki sem se ga udeležil tudi sam. O tem srečanju je obširno pisalo v našem borčevskem glasilu. Iz pogovora je izvenela tudi skrb za naše obmejne kraje, posebno za šolstvo. Prav tako smo hvaležni uredništvu »TV 15«, da le-tam krajem posveča dosti prostora, smo hvaležni tudi avtorjem radijske oddaje »Ljudje ob meji«, v kateri smo slišali obetavno obljubo, da bo republiška gospodarska zbornica v prihodnje namenjala razvoju naših obmejnih krajev še posebno skrb.

MIRKO VAUDA
Vukovski dol
p. Jarentina

Vse ali pa nič!

V 2. številki letošnjega TV-15 je bil objavljen članek z naslovom Tržiški prostovoljci za severno mejo. Napisal ga je neumorni Lojze Ude, ki nam prikazuje samonikel poseg v boj narodnostno dozorelih in dalekovidnih Gorenjcev za zibelko Slovencev, deželo onkraj Karavanke.

Cepprav sem bil v letih tistega boja le dvanajstleten pobček, se usodnih časov dobro spominjam. In ne samo spominjam, ampak tisti čas je v meni vzbudil trajno zanimanje za še neumirjeno poveljno razdobje, ko sta prišla na dan narodova nedozorelost in zaostalost, utrjevana stoletja v veri in kasneje v klerikalni zavzetosti »za vero, dom, cesarja«, na katero se opira avstrijski Heimdienst z enakim pogumom kot avstrijska vlada.

Zelim dodati Udetovim podatkom še nekaj svojih.

1. Slovenci smo bili za Avstrije na repu v celotnem narodnostnem razvoju. Nismo bili tako zavedni, prisebni in poznani v svetu, da bi ob razpadu avstroogrške države leta 1918 razumeli, da moramo obdržati organizirano vojsko. Bilo je le nekaj častnih izjem. Spominjam se, da so se s fronte vrnjeni vojaki počepovali na objavljeni mobilizaciji, se skrivali in odtegovali. Moram priznati visoko cenjenje narodne zavesti tistim, ki so šli zasedati slovenski del Koroške.

2. Novorojene države nismo pričakovali v obliki, v kakršni se je izkazala. Po majniški deklaraciji je šlo za samostojno jugoslovansko državo tistih Srbov, Hrvatov in Slovencev, ki so doslej bili pod avstroogrsko, torej še brez kraljevine Srbije in kraljevine Črne gore. Ker pa se je nanaglo skrojena država zbrala ljudskih množic, se je šla ženiti s kraljevino Srbijo, ki je medtem že pobrala kraljevino Črno goro.

3. Republika Nemška Avstrija, kakor se je skrajša imenoval središčni ostanek večstoletne države, je ponudila kraljevini Srbiji kot jedru bodoči jugoslovanski državi mejo na Dravi, kar pa predsednik deželne vlade za Slovenijo, dr. Brejč, odklonil z edinim stavkom: »Vse ali pa nič!«

Tako je izjavil srbskemu poslaniku pri dunajski vladi, čeprav mu je bil ta toplo priporočal, naj slovenska vlada sprejme avstrijski predlog in dobronamerno ponudbo, češ da je boljši vrabec v pesti kot golob na strehi, s pripombo, da je tega mnenja tudi regent. Nato je pristavil, da je pooblaščen povedati, da bi Srbija sprejela tako ponudbo, četudi bi šlo za eno samo srbsko vas. Odklonitvi je botroval medvojni nakup graščične onkraj Drave, ki bi po morebitnem sprejetju avstrijske ponudbe ostala zunaj zaželenih meja.

Ce bi slovenska vlada — njen predsednik — sprejela avstrijsko ponudbo, ne bi prišlo do plebiscita za del Koroške južno od Drave. Avstrijci pa so odkrito povedali še to, da bodo v plebiscitu cono vključili tudi severni del, za katerega izid se niso bali, če mi ne sprejmemo njihovega predloga.

To sem 21 let pozneje izvedel na maršu v nemško vojno ujetništvo aprila leta 1941 prav tam, koder smo takrat zagledali požgan leseni most čez Krko, zraven pa tisto rdečkasto piramidico z napisom:

Bis her und nie weiter
kamen die serbischen Reiter.

Tudi neposreden pogovor 8. grudnia 1918. leta v Ljubljani ni omajal samovolje dr. Brejca. Jasno pa je bilo, da se je Avstrija zavedala, da stoji na trhli deski. Ni bila trdno prepričana, da bo slovensko prebivalstvo južnega dela Drave njej naklonjeno. Zato se je lotila drugačnih ukrepov.

Med plebiscitno agitacijo so naši ljubljanski politiki prezirljivo odklanjali priporočila, da bi se posluževali denarnih izdatkov za propagando, kot se jih je lotila Avstrija s kajzericami, žemljami, kijejci in belo moko. Rekli so: saj so Slovenci! Glasovali bodo za Jugoslavijo.

Tudi naši mladi prostovoljski navdušenci s svojo neizkušeno niso mogli pomagati. Ko pa je posegla redna — še srbska — vojska, je z okupatorskim obnašanjem povzročila odtujitev še tistih, ki so oklevali, in je več zapravila kot pridobila.

4. Če vsega do podrobnosti le ne veš, težko razumeš v navedenem članku tisto o pravični borbi in »podlji«. Da, do takrat še nismo bili Slovenci, čeprav sta dve markantni osebnosti že prej ocenili Slovence kot odlične vojake, ki so se vojskovali za svojo zemljo iz neizmerne ljubezni, požrtvovalnosti in discipliniranosti. Ta dva moža sta bila feldmaršal Radetzky, Čeh (umrl leta 1859 v Milanu) in feldmaršal, avstrijski Srb, Svetozar Boroevič (umrl leta 1920 v Celovcu). Če se kdo nevedno čudi, naj se zanima še za vlogo in pomena Mariborčana, admiral Tegethoffa v bitki pri Visu in prebere spomine velikega jugoslovanskega kipa Ivana Meštrovića, ki govori tudi o Boroevičevi pripravljenosti, da bi prešel v nasprotni tabor.

Napisal sem tako, kot sem dojemal »koroško vprašanje« kot otrok in še zdaj, ko zaključujem članek z mislijo, da smo bili Slovenci tudi sami krivi. Pravi Slovenci smo postali šele v tej, minuli vojni.

HINKO WILFAN

Rado Pehaček novi predsednik MO ZZB NOV

Na zadnji seji MO ZZB NOV Ljubljana, ki je bila 14. januarja, so za novega predsednika izvolili upokojenega generalpolkovnika Rada Pehačka. Tovariš Pehaček je v zahvali povedal, da je vedno z veseljem delal v odboru in tudi novo funkcijo je z veseljem sprejel. »Zavedam se«, je dejal, »da borci svoje naloge niso končali s koncem vojne ali z upokojitvijo, ampak smo dolžni storiti več kot le doseči svoj življenjski minimum. Borci moramo še naprej pomagati družbi, ki je nastala prav z našo pomočjo, z našimi žrtvami. Če smo bili najzvestejši del slovenskega ljudstva med narodno-osvobodilno vojno, moramo biti to še naprej in s svojim delom zagotoviti kontinuiteto idej, za katere smo se borili. Upravičiti moramo zaupanje delavcev in vseh delovnih ljudi. Prav zato rad sprejemam to funkcijo, ker mnoge začete stvari še niso končane,« je zaključil novi predsednik.

M. V.

V tržiški Rižarni...

Slovesno in tiho, kot zahtevata pieteta in spoštovanje spomina pokojnih soborcev, žrtv fašističnega nasilja, se je zbralo v nedeljo, 18. januarja ob 11. uri na osrednjem dvorišču nekdanje tržiške Rižarne, proglašene 15. aprila za narodni spomenik, več kot 1.500 Slovencev, Italijanov in pripadnikov drugih narodnosti, da bi se poslednjič poklonili približno 500 žrtvam tega nacističnega uničevalnega taborišča. Slovesnost je bila prirejena ob prenosu enajstih žar s pepelom iz ene od tamkajšnjih celic v zidno nišo, pripravljeno v steni, kjer je bila med vojno krematorijska peč, ki jo je zgradil nacistični »specialist« Erich Lambert.

Zbrani množici, med katero so bile številne slovenske in italijanske delegacije s prapori, so spregovorili tržiški župan ing. Marcello Spaccini in drugi govorili. Spaccini je v kratkem govoru z zbranimi besedami živo opisal trpljenje žrtv Rižarne, ki so umirale zato, da bi z lastnim trpljenjem vzbudile boljše in pravičnejše življenje v ljubezni in slogi. Posebej pa je poudaril, naj bi zavladala bratstvo in složnost med narodi, živčimi na tem stičišču. Za Spaccinijem so spregovorili v italijanščini še senator Maris, poslanec Paolo Emilio Taviani, v slovenščini pa Albin Bubnič.

Albin Bubnič, eden izmed najprizadenejših in najzaslužnejših zbiralcev dokumentov o zločinih v Rižarni, je govoril v imenu slovenske skupnosti. Poudaril je, da bo končno le prišlo do večkrat odlaganega tržiškega procesa proti nacističnim zločincem, ki so morili v tem taborišču. Posebej je še opozoril, da je treba v Italiji odpraviti družbene pogoje, ki omogočajo zločinsko

delovanje neofašistov. Prav tako je treba izkoreniniti fašizem v vseh njegovih pojavnih oblikah, ker spet ogroža demokratične pravice italijanske družbe, zrasle iz boja demokratičnih sil v odporiškem gibanju. Pri tem moramo dodati, da je proces proti zločincem iz tržiške Rižarne napovedan za sredino prihodnjega meseca. Zanj pa so — kot je poročal Primorski dnevnik 13. t. m. — že izžrebali 20 porotnikov.

Se ostreje kot Bubnič je obsodil neofašistične pojave v Italiji senator Maris, ki je dejal, da v italijanski družbi ne sme biti prostora za tiste, ki poskušajo s svojimi zločinskimi početji obnovljati kakršne koli oblike množičnega fašističnega ustrahovanja ali uničevanja, kakršno je bilo pred 32. leti v tem in mnogih drugih nacističnih taboriščih.

Svečano ozračje, v katerem so bile misli navzočih poglobljene v trpljenje žrtv Rižarne, je občutno zmotila izjava zadnjega govornika, poslanca Taviani, ki je dejal, da je bila večina žrtv tržiškega uničevalnega taborišča židov. Ta trditev je ne le zgodovinsko netočna, pač pa tudi zanika že zdavnaj znana dejstva, da je bila večina žrtv Rižarne iz vrst slovenskih in hrvatskih antifašistov zlasti partizanov in sodelavcev narodnoosvobodilnega gibanja. Ta dejstva so tako očitna, da jih ni moč spregledati, še najmanj pa bi jih smeli spregledati človek, kakršen je Taviani, ki je bil tudi sam, kot je v svojem govoru posebej poudaril, partizanski borec.

Po končani svečanosti so si udeleženci ogledali 17 celic, kjer so bile med vojno zaprte žrtve, preden so jih pobili, in druge prostore, posebno pa v muzej urejeno dvorano ob desni strani vhoda.

MAKS ZADNIK

ZUNAJ NASIH MEJA

Ben Barkov grob

Naprednega maroškega politika Mahdija Ben Barko so 29. oktobra 1965 ugrabili pred pivnico Lipp v Parizu. Ameriška revija Time piše, da je pokopan na otoku reke Seine Grande Jatte pri Neuillyju v pariškem predmestju. Ben Barko je umoril general Ufkir, desna roka kralja Hasana. Pomagala sta mu dva plačana morilca, zločin pa so opravili v neki zasebni villi v predmestju Fontenay-le Vicomte.

Pri ugrabitvi je sodelovala francoska tajna služba. Zadeva je že dolgo znana, vendar še nihče ni vedel, kam so zakopali truplo žrtve. Daniel Guérin, sin Ben Barkovega odvetnika in avtor knjige, ki obravnava to vprašanje, je povedal, da so truplo zalili z betonom. Maroški dvor in francoski desničarji so baje ravnali v skladu z željami CIA, ki se je hotela za vsako ceno znebiti enega izmed velikih zagovornikov neuvrščene politike. Ben Barka je bil ustanovitelj UNFP (nacionalna zveza ljudskih sil). Ker se je zavedal, kaj se mu utede zgoditi, se je leta 1963 umaknil v Francijo? V omenjeno pariško pivnico se je napotil, da bi se sestal z režiserjem Franjujem, ki je pripravljel film »Dovolj je tega« z antikolonialistično tematiko. V lokalni ni utegnil vstopiti. V bližini hotela Taranne na Boulevard Saint-Germain so ga ustavili francoski policisti v civilu in ga strpali v avto. O zadevi svet ne bi zvedel ničesar, če ne bi bil zraven neki maroški

študent, ki je s svojim pričevanjem povzročil hud škandal. Predsednik De Gaulle je zahteval preiskavo, med katero je prišlo na dan, da je v zadevo neposredno vpleten maroški obrambni minister. Do dokončnega razčiščenja in prišlo. General Ufkir je pred tremi leti napravil samomor, soudeleženca Georgea Figona pa so našli mrtvega.

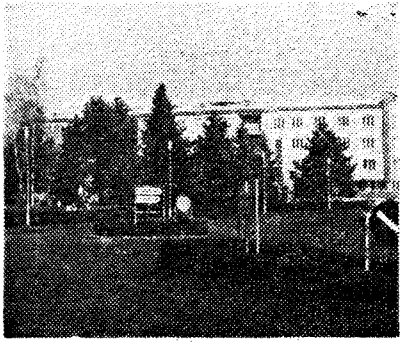
Takšne metode v Maroku niso nič novega. Pred nekaj dnevi je izgubil življenje Omar Ben Jellun, glavni urednik dnevnika, ki ga izdaja UNFP. Sredi belega dneva ga je zaklal neki mladenič. Po čigavem naročilu? Morilec je čevljar Mohamed Saad, v ozadju pa sta najverjetneje dvor in CIA.

P. V.

Belopoliti najemniški vojak z ameriškim raketometom v službi vojske Holden Roberta (FNLA).

Družbena samozaščita je dolžnost nas vseh

1. Kako so v vaših organizacijah zaživi delegatski odnosi in kje vse so borci vključeni kot delegati?

V občini Murska Sobota se je delegatski sistem dobro uveljavil. Vseh pet delegatov, ki jih imamo v družbenopolitičnem zboru občinske skupščine, tvorno sodeluje v razpravah v SZDL kot najširši družbenopolitični organizaciji delovnih ljudi. Povezava med družbenopolitičnimi organizacijami je v naši občini zelo dobra, saj se naša predstavnik (predsednik in podpredsednik) udeležujeta sej družbenopolitičnega koordinacijskega odbora, konference SZDL, ZK, sindikatov, še posebej dobre stike pa imamo s konferenco ZSMS naše občine, ki smo ji letos podelili posebno pismo priznanje.

Člani naše organizacije so vključeni tudi v samoupravne interesne skupnosti zdravstva, šolstva, kulture, športa, kjer pomagajo krotiti boljše življenjske pogoje delovnih ljudi. Še posebej aktivno je naše delovanje v krajevnih skupnostih, kjer delujejo člani zveze borcev v odborih SLO in krajevni samozaščiti.

2. S katerimi posebnostmi se ZZB NOV zaradi svoje specifičnosti srečuje pri uveljavljanju delegatskega sistema?

Člani zveze borcev smo sodelovali v razpravah o resoluciji razvoja občine v letu 1975 in 1976, v razpravi o osnutku razvoja občine v obdobju od leta 1976 do 1980, o finansiranju krajevnih skupnosti, v zadnjem času pa smo namenili največ razprav krajevnemu samoprispevku, ki ga mislimo potrditi 25. januarja. To bo preizkušnja naše družbene samouprave. Glasovali bomo za prispevek enega odstotka od dohodka vsakega občana. Zbrani denar bomo porabili za reševanje najbolj perečih vprašanj v zdravstvu in šolstvu.

3. Kaj menite o dosedanjem delovanju delegatskega sistema in kakšne so vaše pripombe?

Delegatski sistem je prinesel veliko pozitivnega, saj so naši ljudje obveščeni o celotni politiki življenja in razvoja občine. Še pred leti nismo bili seznanjeni, kaj se dogaja v Tozlih, kam so vložena sredstva, ki jih ustvarijo delavci, kakšna naj bi bila investicijska prioriteta, kaj se dogaja v zdravstvu, šolstvu, kulturi, telesni kulturi, športu in na drugih pomembnih področjih. O vsem tem govorimo danes na širokem področju — v organizacijah SZDL, ZB, ZK, ZS, ZSMS, v krajevnih skupnostih, povsod tam, kjer se kroji občinska politika. Borci naše občine lahko trdimo, da so uveljavljeni sklepi ohridskega in zagrebškega kongresa zveze borcev.

Na vprašanja je odgovarjal tovariš Rudi Rapl-Savo.

M. V.

Kot smo omenili že v zadnji številki našega časopisa, je bilo trinajstega in štirinajstega januarja v Beogradu prvo jugoslovansko posvetovanje o družbeni samozaščiti v naši samoupravni socialistični družbi. O temi, ki zadolžuje vse občane, da varujejo sebe, svojo delovno organizacijo in vso domovino, je razpravljalo okrog dvestopetdeset udeležencev iz vseh republik in pokrajin, iz občin, delovnih organizacij in znanstvenih ustanov. Posebej so opozorili na zaščito pred napadanjem osnovnih družbenih vrednot in na pravočasno odkrivanje družbeno negativnih pojavov. V sistem zaščite, je bilo poudarjeno, se morajo vključiti tako represivni organi kot sodišče, tožilstva, organi za notranje zadeve in drugi, vendar je treba paziti,

da ne bi družbena samozaščita postala le »podaljšana roka« represivnih organov. Sekcija za idejno-politično podlago in vlogo socialistične zavesti in znanosti v družbeni samozaščiti je predlagala, naj bi uvedli novo znanstveno disciplino, ki bi se ukvarjala samo z vprašanji družbene samozaščite. Predmet družbene samozaščite naj bi vsebovali tudi učni načrti na vseh stopnjah izobraževanja. Sekcija je tudi podprla predlog družbenega dogovora, s katerim bi družbeno samozaščito enotno uredili v vsej Jugoslaviji.

Izčrpen referat o virih in oblikah ogrožanja naše družbe ter o njenih pridobitvah in vrednotah je imel podpredsednik ZIS dr. Anton Vratuša. Iz njegovega govora povzemamo nekatere misli.

Razvoj socialističnega samoupravljanja je dolgoročen proces, ki se uresničuje v konkretnih družbenogospodarskih, političnih in kulturnih razmerah sil v sodobnem svetu, je dejal Vratuša. Zato je zelo pomembno poznati ne samo vire naše moči, temveč tudi nevarnosti, ki čakajo nosilce samoupravne socialistične graditve v naši državi in napredne sile v svetu. Naša moč je bila vedno odvisna predvsem od doslednosti v razvijanju samouprave socialistične ureditve, od doslednega uveljavljanja načel politične in gospodarske enakopravnosti narodov in narodnosti Jugoslavije, od humanističnega, gospodarskega in družbenega razvoja ter ekonomske stabilnosti države, od ustreznega razvoja ljudske obrambe in varnosti ustavne ureditve.

V svojem referatu je tovariš Vratuša opozoril tudi na revolucionarne pridobitve naše narodnoosvobodilne vojne, ki so z drugimi osvobodilnimi gibanji v svetu že prišle v zakladnico svetovnih protimperialističnih sil. V svetu poskušajo znikati zgodovinske resnice tudi v primeru jugoslovanske socialistične revolucije. Pritiski na našo družbo so se še okrepili, je nadaljeval tovariš Vratuša, kadarkoli smo bili iz objektivnih ali subjektivnih vzrokov v začasnih težavah. To nikakor ni naključje. Sovražnik izkoristi prav te trenutne težave. Njegova moč pa se poveča, če mu sami damo priložnost za akcijo.

V tem pogledu so za sovražno dejavnost zlasti ugodne naslednje okoliščine: nebudnost in površnost, nekritično sprejemanje tujih modelov, strah in spoštovanje pred velikodržavno silo, pomanjkanje osebne odgovornosti in discipline, partikularizem, uravnilovka, družbeni parazitizem, toleriranje zlorabe družbenih funkcij, pomanjkljivosti družbene evidence in kontrole, toleriranje nacionalne in verske nestrpnosti, spodkopavanje enotnosti jugoslovanskega trga, izigravanje zakonov in drugih predpisov ter neznanje in neinformiranost ljudi.

S sprejemom nove ustave in po desetem kongresu ZKJ, smo mnoge vire ogrožanja naše družbe odpravili, je nadalje poudaril Anton Vratuša. Revolucionarna sila ustavnih rešitev, politična enotnost in soglasna podpora vseh delovnih ljudi so nosilce sovražnih dejavnosti prisilili, da iščejo nove oblike in metode dejavnosti. Nekateri so se že znašli pred sodiščem, ker so se postavili v isto vrsto s sovražniki socializma.

Vratuša je v nadaljevanju opozoril, da za graditev samoupravne socialistične družbe ne zadošča samo jasna idejnopolitična usmeritev ter sprejetje ustave in drugih pravnih aktov, ampak je potrebna ustreznost akcij vseh nosilcev socialističnega samoupravljanja. Posebno mesto ima graditev obrambnega mehanizma kot instrumenta v rokah delavskega razreda in vseh delovnih ljudi, s katerim lahko pravočasno odkrijejo

vse oblike oviranja in ogrožanja socialističnega samoupravnega reda.

Izjemno pomembna je tudi vzgoja mla-

Enotni v boju in zaščiti

Upešno delo v Lescah

Po oceni predsedstva občinske konference ZSMS Radovljica sodi osnovna organizacija ZSMS Lesce med najbolj delavne in uspešne v občini. Zasluge za to imajo razen predsednika Darka Kovača in sekretarja Smiljana Resmana tudi vsi ostali mladinci in mladinke v leščanski krajevni skupnosti. Dokaj uspešno je tudi njihovo sodelovanje s konferenco ZSMS v največji delovni organizaciji v občini, v tovarni Veriga Lesce. Sekretariat osnovne organizacije je ob izteku lanskega leta ocenil, da so, zahvaljujoč prizadevnosti in enotnosti mladih v Lescah, zastavljeni program dela v letu 1975 v celoti realizirali, na nekaterih področjih pa tudi presegli.

Poleg vprašanja organiziranosti mladih v organizacijah, društvih, klubih in krožkih, so posebno pozornost namenili idejnopolitičnemu usposabljanju, pripravi na SLO in družbeno samozaščito ter kulturno zabavnemu in športnemu udejstvom mladih.

Iz poročila o uresničevanju programa v zadnjem tromesečju lanskega leta je razvidno, da je osnovna organizacija ZSMS v tesnem sodelovanju s svetom KS Lesce pripravila več akcij. Organizirala je žalne slovesnosti pri spomenikih NOB ob dnevu mrtvih ter pomagala pri vseh ostalih

dega rodu v duhu socialističnega samoupravljanja in patriotizma, neuvrčenosti, internacionalne solidarnosti, mladi pa morajo biti tudi sami vsestranski nosilci graditve naše socialistične samoupravne prihodnosti.

Pri zaščiti naše družbe se ne moremo opirati samo na državne organe, je nadaljeval tovariš Vratuša, ampak je potrebno, da samoupravna socialistična družba zgradi svoj sistem družbene samozaščite in zaščite pridobitev socialistične revolucije ter njenih vrednot.

Delovni ljudje na podlagi samoupravljanja, vzajemnosti in solidarnosti prevzemajo nase tako pravico kot odgovornost za organizacijo zaščite sistema, ki ga gradijo, kakor tudi za zaščito svoje lastne varnosti. To je hkrati dokaz, da je naša socialistična samoupravna družba že stopila v fazo, ko iz lastnega bistva črpa tudi moč za svojo reprodukcijo in samozaščito ter lahko sama obračunava z viri in oblikami ogrožanja pridobitev in vrednot socialistične revolucije, je zaključil svoj referat dr. Anton Vratuša.

M. V.

proslavah in prireditvah v KS. V novembru so se štirje člani OO ZSMS udeležili seminarja za vodstva osnovnih organizacij na Pokljuki, decembra pa so pripravili v svojem lepo urejenem mladinskem klubu debatni večer, na katerem je Darko Kovač govoril o razvoju samoupravnega in delegatskega sistema v Jugoslaviji. Pod vodstvom Dušana Saruga so priredili tudi kviz, na katerem so se ob presenetljivo dobri udeležbi pomerili mladi v znanju zgodovine NOB. Priredili so tudi več dobro obiskanih glasbenih in zabavnih večerov, na katere so povabili svoje vrstnike, poznavce sodobne glasbene zvrsti, Emira Mulajlića, Martina Horvata in Bojana Simončiča. V mladinskem klubu so razen tega imeli tudi enotedensko razstavo dvanaestih likovnih del mladega ustvarjalca Slavca Zeleznjaka.

Posebno aktivni in uspešni so bili mladi Leščani na decembrskih tekmovanjih v počastitev dneva JLA. Na turnirju v namiznem tenisu, ki ga je organizirala OO ZSMS Lancovo, sta moška in ženska ekipa osvojili prvo mesto, njihova druga ekipa pa je bila med osmimi četrti. Na šahovskem turnirju v Družbenem centru Lesce so domači mladinci nastopili z dvema ekipama in zasedli tretje in peto mesto. Sodelovali so tudi v drugih športnih panogah.

Teh nekaj podatkov potrjuje, da so rezultati njihovega dela tako dobri ne samo zaradi načrtnega dela, marveč tudi zaradi tesne povezanosti z vsemi organizacijami in svetom KS v svojem kraju. JR

KDAJ BO URESNIČEN DOGOVOR

Na skupnem sestanku med obalno-kraškimi odborom ZZB NOV Slovenije in predstavniki strokovne službe skupnosti zdravstvenega zavarovanja, predsedniki občinskih in obalne samoupravne skupnosti zdravstvenega zavarovanja ter ob navzočnosti direktorja obalnega zdravstvenega doma, so sprejeli dogovor, po katerem naj bi ambulantni v Izoli in Piranu začeli delovati prvega januarja, dispanzer za borce pa prvega februarja letošnjega leta. V ambulantah v Izoli in Piranu naj bi delovala tričlanska, pri dispanzerju za borce pa štiričlanska ekipa zdravstvenih delavcev. Sprejeli so tudi sklep, da bo uprava zdravstvenega doma prve dni januarja objavila v časopisih urnik dela teh ustanov.

Ker ambulantni niti dispanzer za borce še niso začeli delovati, se obalno-kraški odbor ZZB NOV upravičeno sprašuje, kdaj bo ta sklep uresničen. Vprašanje je še toliko bolj upravičeno, ker so podoben dogovor sklenili že pred letom dni, in bi morali omenjeni ustanovi delovati že od začetka minulega leta.

Obalno-kraški odbor ZZB NOV Koper

KOT GAMSI V SKALAH

O bojih na Lipanskem vrhu je bilo že večkrat pisano. Med dokumentiranimi spisi do leta 1959 naj omenimo zapis Toneta Svetine v dveh nadaljevanjih v jeseniškem Železaru z naslovom »Borba v zasneženih gorah« (Železar 1959, str. 15–19 in 49–52) ter Jožeta Podobnika »Vinko Repe — Triglavski pripoveduje« (Glas Gorenjske, Kranj 20. julija 1959). O teh bojih je Ivan Jan leta 1956 napisal knjigo »Med gorenjskimi partizani«, ki je nekaj let pozneje izšla v zborniku »Boj pod Triglavom«. Leposlovno je to temo opisal in pred leti objavil v reviji Borec Miha Klinar.

UREDNIŠTVO

V spomin štirim padlim prvoborcem in še živim tovarišem, posebno še v spomin takrat padlemu prvemu komisarju pokljuske čete Stanetu Bokalu, je prav, da se ob obletnici boja na Lipanskem vrhu še enkrat spomnimo teh dogodkov, ko je pomnilo biti partizan na Pokljuki že pravo junaštvo.

Ceprav je bila četa slabo oborožena in je imela le malo municije, poleg tega pa je bila še zelo huda zima, se je uspešno bojevala in se spretno umaknila pred veliko močnejšim sovražnikom. Če upoštevamo še zelo strmo področje in pomanjkanje hrane, šele dobimo pravo podobo tega boja. Spopad je bil 1900 metrov nad morjem, kar je verjetno enkratno v vsej Jugoslaviji.

Po decembrski vstaji se je četa umaknila na Gorjuše in čez Pokljuko na Zatrnik, kmalu za tem pa na planino Berjanco, kjer je preživela konec leta 1941. Izvedla je tudi nekaj uspešnih akcij. Pred novim letom so borci porezali električno napeljavo in požgali drogove, da so morali Nemci na Bledu pričakati novo leto ob svečah. V taborišču, ki so si ga uredili, so se utrčili z zakloni ter izkopal rove in prehode v snegu. Dne tretjega januarja leta 1942 so odbili napad večje nemške enote in se po dveurnem boju umaknili proti planini Lipanci.

SVET TIŠINE

Zimska belina, tišina gora, zimsko sonce in topla koča so nudile četi trenutno udobje, ki ga je izkoristila za vojaško in politično delo. Politične pogovore je vodil komisar čete Stane Bokal. Bil je široko razgledan in izobražen komunist, ki ga je vzgojila jeseniška železarna in boji za delavske pravice. Njegovi govori in razglabljanja o pomenu revolucije so vplivali borcem nove moči. Pri njem in drugih starejših borcih so se učili mladi. Bil je tudi zelo dober tovariš in izreden pedagog. V četi so precej svojega časa namenili tudi kulturnemu delu, predvsem so se učili peti nove partizanske pesmi. Ob večerih so obujali spomine na prestane boje in delali načrte za nove akcije. Z zbrojko in puškami se je štiriindvajset mož čutilo iz dneva v dan močnejše.

Čez nekaj dni sta kurirja Knavs in Oskar prinesla sporočilo, da prihaja v četo večja skupina borcev iz Dražgoš, ki jih vodi znani Bičko. Nestrpno so pričakovali srečanje s tovariši, še posebno pa nove vesti z mednarodnih bojišč.

»Zaradi jasnih noči je postalo še hladneje. Stražarji so se menjali vsake pol ure, saj dalj, posebno ponoči, ni zdržal nihče. Nekega dne je nad dolino Lipance zakrožila »štorklja« — nemški izvidniški avion. Gotovo je izvidnik opazil dim, ki se je kadil iz koče. Kaj sedaj? Ali smo izdani? Ali bo potreben premik, ker je izvidnik opazil dim in sledi v snegu? To je vznemirilo četo. Komandir Andrej Žvan-Boris in preudarni komisar Bokal sta odločila: če bodo Nemci prišli, jih bomo nagnali kot na Barjanci. Če je zima za nas, je tudi za Nemce. Po tem dogodku so borci postali še previdnejši. Poostriili so varnostne ukrepe, okrepili straže in v okolico pošiljali pogostejše patrulje.

Naslednj dan smo v četi dobili obisk. Nemci so poslali tri zapornike, ki so jih aretirali po decembrski vstaji, da bi četo prepričali, naj preneha delovati. Nagovarjali so borce, naj se vrnejo v dolino, sicer bodo Nemci vse uničili. Fantje so bili sicer naši pristaši in so pozneje vsi padli v partizanih. Jasno je torej bilo, da Nemci vedo za naše taborišče. V čudno in nerazumljivo igro se spuščala gestapo. Fantje so se vrnili v dolino sami.

V četi smo se odločili, da ostanemo. Lipanca ima za obrambo ugodno lego, saj smo borci računali, da so napadalci že precej blizu in bi bil vsak umik še večje tveganje. Še vedno se ni zgodila nobena sprememba.

PRED NEVIHTO

Naslednji dan je bil lep in sončen, zimsko lep le v gorah, po dolinah pa je ležala lena, grozeča megla. Pokrajina je bila mirna, vendar je bilo treba računati na presenečenja. Borci smo vstali zgodaj. Proti Pokljuki sta odšli dve patrulji, da bi pregledali teren. Kmalu sta se vrnili Boris in Marjan ter povedala, da sta naletela na bele oblečene Nemce. Kmalu so že počili prvi strelji, s katerimi so se Nemci izdali. Treba je bilo organizirati obrambo. Borci so bili enotni v tem, da se je treba čimprej umakniti iz koče na levi greben, s katerega se bomo laže umaknili proti Rudnemu polju, če bo to potrebno. Z vso opremo in orožjem smo zasedli položaje v strmih pobočjih Lipanskega vrha. Ropotalo se ni, okrog nas pa je bila le strmina in v nemirajoča tišina. Stane Bokal se je odločil, da bo šel s skupino borcev na vrh grebena, od koder bo imel lepši pregled nad terenom. Previdno so se vzpenjali proti vrhu. Po krajšem oddihu na vrhu so se spustili proti kotanji na drugi strani. Takrat je zaroopotalo. Vseh sedem borcev se je znašlo v kotanji, nedaleč od napadalcev. Bela ogrinjala so Nemce zelo dobro skrivala. Nemci so imeli namen obkoliti četo, toda dobro merjeni partizanski strelji so jim to onemogočili. Že takoj po prvih streljih je bil Stane težko ranjen v prsi. Tovariš Knaflič in Jan-

ko Jakopič sta se na smučeh spustila naprej. Mislili smo, da sta šla na primernejše položaje, a smo kmalu ugotovili, da sta padla pod rafali. Ranjeni Bokal je ukazal premik proti vrhu, ki smo ga le s težavo dosegli. Streljali smo poredko, ker nam je primanjkovalo nabojev. Prebili smo se in prav čudno je, da ni bil nihče ranjen. Utrueni in premraženi smo se začeli ukopavati, upali pa smo, da Nemcev ne bo za nami. Streljanje je bilo slišati tudi sosednjega grebena. Naša zbrojevka se je poredko oglašala, neumorno so lajali le nemški šarči.

IZ OBROČA NA POLICO

Bili smo na vrhu in se skoraj dotikali neba. Z vseh strani, še posebno od Krme, so v nas zijale grozljive skale in prepadi. Mraz je vedno bolj pritiskal, tako da nas tudi orožje v premrlih rokah ni rado ubogalo. Dan se je nagibal v popoldne, ko smo v dolini spet zagledali bele postave. Zasuli smo jih z rafali. Najbolj nas je skrbel ranjeni komisar, ki je moral v strupenem mrazu vzdržati brez pomoči. Še vedno se je upiral z orožjem. Vsak je odbijal napad, kakor je znal, a imeli smo le še nekaj nabojev. Nemci so začeli tolči tudi z minometi in vedno bolj stiskali obroč. Kam se umakniti? V Krmo, v prepahe, v divje odsekane skale? Z leve in desne so prežale nemške cevi, ki so bruhalo smrt. Prebiti se, je nemogoče, čakati na grebenu pa je pomenilo gotovo smrt. Zato v skale, zadnji naboj pa prihraniti zase! Bo to sploh mogoče? Bo vzdržal tudi ranjeni Bokal? Menda sem prav jaz opazil malo skalno polico nad previsom. Hitro smo se odločili za umik. Vsak je še izstrelil nekaj nabojev, nato pa smo se neopazno začeli premikati proti skalni polici nad prepadom Krme. Tudi ranjencu je uspelo prilesti na vrh, čeprav so mu moči že močno upešale. Prepade je grozil, toda zmagala je volja in trdoživost. Občepeli smo tesno eden ob drugemu nad globino, ki ji ni bilo videti dna. Naporom je dodal svoje še mraz in misli so begale od najtemnejših do svetlih, skoraj nemogočih. Tesno smo se zavili v obleko ter se stiskali, da bi ohranili vsaj nekaj telesne toplote. Komisar je mirno čepel na zamrznjeni polici in še vedno krvavel. Kako pomagati ranjenemu tovarišu, ko niti sami nismo mogli trdno stati na nogah ali se celo gibati?

Mračilo se je. Mraz je še bolj umrtvil telesa in misli. Kje so drugi, Boris, Beton z ženo? Nas bodo Nemci res razbili? Ne srčjo nas uničiti. Dokler bo ostal samo eden od nas, dolina ne bo obupala. Upor bo dobil nove moči in poti, po katerih bodo spomlad prišli novi tovariši. Prišli bodo

tudi borci iz Dražgoš! ... Toda kaj sedaj v tem trenutku? Ranjenec je včasih nemogoče zastokal in tudi druge je bolela naša ne moč.

»IZGINILI SO KOT GAMSI«

Streljanje je prenehalo in Nemci so prišli na vrh. Slišali smo jih, ko so govorili tik nad nami: »Kaj je sedaj z banditi? Izginili so v skalah kot gamsi!« To nam je spet pognalo po žilah zmrznjeno kri in nam odkrilo resničnost. Počasi se nas je lotela vrtoglavica. Spet je začelo pokati. Bombe so letele preko nas v dolino Krme, z njimi naša oprema in smuči. Ostalo nam je le to, kar smo imeli pri sebi. Žal nam je bilo, saj je z opremo vsak zgubil del sebe. Še vedno nam je ostalo to, kar nam bi Nemci najraje vzeli — naša življenja in prepričanje v zmago.

Okrog nas je spet zavladala tišina. Premraženi smo ugibali, ali so Nemci še nad nami ali pa so nam nastavili drugo past. Roke in noge so zmrzovali, da jih skoraj nismo mogli premikati. Tovariš Knavs je splezal po skali, da bi našel rešilno pot, a je po nekaj metrih opešal. Ko smo ga skušali rešiti, je onemogel padel v prepade. Komisar je mirno prenašal bolečine, toda z vsakim utripom srca je izgubil nekaj krvi. Bil je blede in spremenjen, toda tožil ni. Celó bodril nas je!

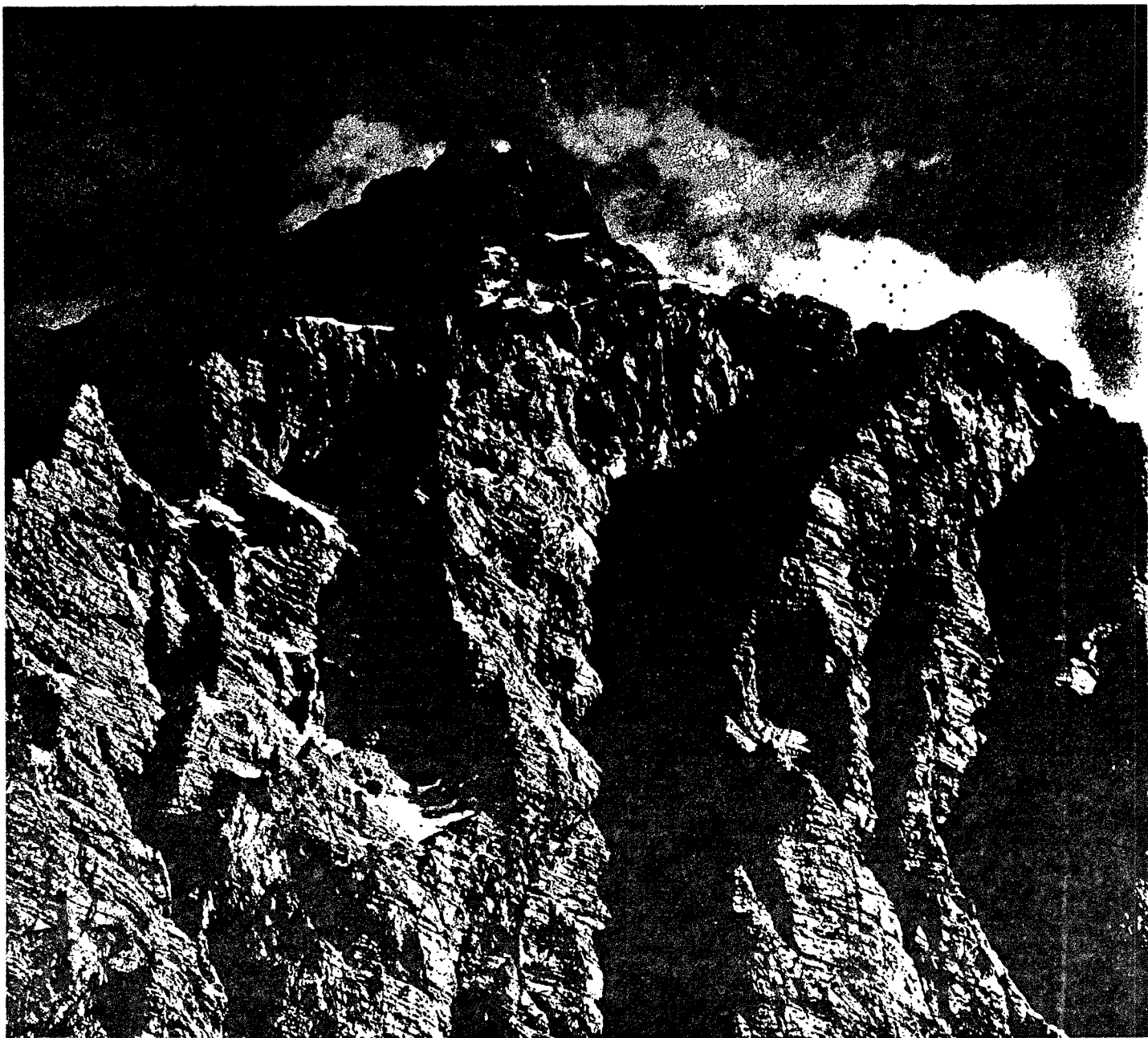
Nekako smo prilezli na vrh in poskušali rešiti še komisarja. Preden smo mogli kakoli storiti, je tudi močni Bokal zdrsnil s police v prepade Krme. Tam so ga spomlad, enako kot Knavs, našli lovci. Ugasnil je revolucionar in komunist, mož, ki nas je v treh kratkih dneh naučil toliko človeških in življenjskih resnic. Vlival nam je zaupanje v pravičnost našega boja.

OSTALI SMO LE TRIJE

Oslabeli in pretreseni smo se začeli premikati proti Pokljuki. Morali smo k našim ljudem in najti tovariše! Nikjer nismo našli na živo bitje. Končno smo le prišli do planine na Gorelku. Vdrli smo v kočjo in skušali čaj iz smrekovih vej, da smo se vsaj za silo ogreli. Izčrpani smo bili vedno bolj, tovariš Brinar pa je hudo ozebel v noge. Smrekov čaj je nekoliko ogrel premrle telesa. Skoraj v previdih smo nekako le prišli na Koprivnik. Po okrepčilu s črno kavo in kruhom, smo počasi in previdno odšli na Slavnike k Blažu in Matičku, kjer smo spet dobili zvezo. Kmalu smo se srečali tudi z ostalimi tovariši. Brinar in Oskar sta ostala na Slavniki in se zdravila.

Tako je o bojih na Lipanskem vrhu pripovedoval danes še edini živeči borec iz te skupine Vinko Repe-Triglavski.

LUDVIK AMBROZIČ

V daljavi smo videli Triglav

ZGODOVINSKA PRELOMNICA

Zadnje čase, posebno še po nedavnem sporazumu med Jugoslavijo in Italijo, se tudi naši rojaki v Beneški Sloveniji nadejajo boljših časov. Upajo, da bodo končno le dosegli to, česar niso bili nikdar deležni, to je, da bodo dobili vsaj nekatere narodnostne pravice in pouk svojih otrok v materinem jeziku. Tudi obljuba predsednika sveta videmske pokrajine Arnalda Pittonija, ki je govoril na zborovanju ob dnevu izseljencev iz Beneške Slovenije 6. januarja v Čedadu, vzbuja upanje, da se bo le nekaj spremenilo. Obljuba, da bodo dobili narodnostne pravice in da se ne bodo več počutili kot tuji v lastni domovini, je korak naprej k izboljšanju njihovega nacionalnega vprašanja.

Vsa dolga leta, ko so bili leta 1866. do končno priključeni Italiji, so ti naši rojaki živeli brez narodnostnih pravic. V začetku leta 1866 so se ob glasovanju sami izrekli za Italijo, ker so se nadejali, da jim bo dala več pravic kakor pa Avstrija. Zal jim Italija nikdar ni dala tega, kar so od nje pričakovali. Nasprotno, imela jih je za manj vredno narodnostno skupnost in zato niso bili nikdar deležni slovenskega pouka v šolah. Uradni jezik je bil povsod le italijanski in edino slovensko besedo so lahko slišali s prižnic, ker so bili duhovniki narodno zavedni. Seveda so govorili s prižnic v svojem domačem narečju. Znana je prepoved italijanske vlade glede rabe slovenskega jezika. V ta namen je okrajni šolski nadzornik obhodil ves okraj, kjer so živeli Slovenci, in je o tem poročal.

»Marsikak sovražnik naše neodvisnosti, budeč krive misli panslavizma, išče vsakršnih pripomočkov, da bi se v teh krajih še nadalje ohranila raba slovanskega jezika kateri spominja sramotnega tujčevega bivanja v Italiji. Razširjajo se med ljudmi tiskovine in tajni katekizmi in ker mora biti vladi mar, da se tako sovražno rovarjenje ustavi, ter da se krivici kaznujejo vas opominjam: pazite, obiskujte šole, kjer je ostro zapovedano poučevanje le v italijanskem jeziku in ako zapazite, da bi učitelj se predrznil, posluževati se omenjenega jezika, sporočite mi to takoj, da se ta človek odstrani in kaznuje.«

Torej že slovenska beseda in nedolžni katekizem, ki se je morda tu pa tam pojavil, sta bila leta 1866 in kasneje, tajna panslavistična propaganda. Ze kmalu potem, ko so beneški Slovenci glasovali za priključitev k Italiji, so bila spremenjena krajevna imena. Leta 1869 je St. Peter Slovenski postal San Pietro al Natissone, nato so sledili še drugi kraji.

Z zbornika Goriški Slovenci, čigar avtor je bil znani publicist, novinar in založnik Andrej Gaberšček, iz let pred prvo svetovno vojno, posnemamo, da so se naselili beneški Slovenci v furlansko in beneško nižino v 6. stoletju našega štetja. Počasi so jih prebivalci ravnine iztisnili do bregov najzapadnejšega dela Julijskih planin in ob tem hribovitem delu so ostali do današnjega dne. Njihov jezik nas spominja na poreklo onih starih Slovanov, ki so bivali v oni dobi v Istri, Hrvaškem Primorju, Dalmaciji in Bosni. V izgovorjavi imamo mehki č, končnice pa a c in a r — Ivanac, Junac, Petar, vjetar itd. Tudi so po večini ikavci npr. mliko, dikla itd. Staro poročilo iz mesta Čedadu pravi: »Od Čedadu proti severu in vzhodu prebivajo Schiavi ali Ilirici iz Dalmacije.« Sloveči jezikoslovec Bau-douin de Courtenay je leta 1873 prepotoval vso beneško Slovenijo in je nato izjavil, da se ta jezik najbolj približuje staroslovenci. Zgodovinar Nicoletti pa pravi, da se je slovenski jezik govoril po vaseh Fur-

Motiv iz Benečije

lanije veliko bolj kot furlanski. Se to pravi o njih: »Oglejski patriarh Paulinus si je zaman prizadeval pokristjaniti te ljudi, vse dotlej, dokler ni poslal med nje slovenske duhovnike, ki so jim oznanjali vero v jeziku Cirila in Metoda.

Beneški Slovenci so bili že od nekdaj administrativno in sodno priključeni k Čedadu, Vidmu in Benetkam. Italijani sami so jih gotove čase imeli za nekake graničarje in so jim dovoljevali razne privilegije. Te privilegije so jim potrjevali beneški senati od 12. oktobra 1658 dalje. Beneški senat jim je to potrdil še 2. aprila 1788.

Po podatkih Andreja Gaberščaka, ki jih navaja v zborniku Goriški Slovenci, je bilo v Beneški Sloveniji prvotno 36 občin, katere so leta 1816 združili v naslednjih osem: St. Peter, St. Lenart, Tarcent, Grmek, Ronc, Sovodnje, Dreka in Srednje. V San Pietro degli Slavi je bil takrat sedež avstrijskega krajevnega komisarja. Tudi v času francoske okupacije so bili beneški Slovenci administrativno dodeljeni Vidmu in Benetkam. Mir med Italijo in Avstrijo je bil podpisan v Florenci 3. oktobra 1866 in meja med obema državama je ostala nespremenjena do prve svetovne vojne. Beneški

Slovenci so bili z državno mejo ločeni od matičnega naroda pod Avstrijo in od tu niso mogli pričakovati pomoči. Tudi potem, ko je bila Primorska po londonskem sporazumu priključena Italiji in je bilo upati, da se bodo okrepili stiki med primorskimi in beneškimi Slovenci, je fašizem vse to preprečil. Kulturno življenje na Primorskem je v prvih povojnih letih doseglo širok razmah, toda fašizem ga je kmalu zatrl. Oboji so bili oropani vseh narodnostnih pravic. Tudi stara Jugoslavija se ni kaj dosti zmenila za naše rojake. Šele v času narodnoosvobodilne vojne smo vzpostavili stike z našo zatirano narodnostno skupino v Benečiji, ko so brigade NOV prehajale čez nekdanjo mejo. Tako je tudi v teh, nekdanjih zapuščenih krajih, nastalo odporniško gibanje in mnogo prebivalcev se je vključilo v borbo proti fašizmu in nacizmu.

Časopis »Domovina« z dne 12. junija 1866 je pisal o razmejitvi med Italijo in Avstrijo sledeče: »Po laški vojni je Avstrija izročila vso Benečijo Italiji. To mejo pa ima natančno določiti še posebna komisija. Vmes bi mogli poseči tudi slovenski poslanci v Avstriji. Razlog je narodno političen, ker tam bivajo beneški Slovenci, da jih

tako rešimo poitalijančenja. Ti Slovenci so sicer glasovali za zedinjeno Italijo — gorje mu pa, ki bi se drznil nasprotno glasovati, kajti žugali so vsakomur s trpljenjem in smrtjo. Zapeljani so bili in prisiljeni.«

Slovenski Narod ima v letu 1866 tudi dopis iz Gorice, v katerem pravi: »Veliko sovražnikov imamo okoli nas, a ne moremo ničesar doseči. Če je v nas zedinjenje vseh Slovencev le želja, pa ni videti, da bi se izpolnila. Potrebo zedinjene Slovenije čutimo zlasti primorski Slovenci, katere nas utegnejo prej ali slej v bodočih vojnih homatijah sosedni Lahi pogoltniti. Ali nismo nedavno zopet izgubili 35.000 beneških Slovencev, ki so za nas na veke izgubljeni. Kaj se je v minulosti storilo zanje? Bili so od nas odtrgani in prepuščeni poitalijančevanju.«

No, morda pa je le prišel čas, ko bo tudi tej zahodni veji našega naroda zaslajalo sonce lepše prihodnosti po več stoletjih brezpravnosti in suženjstva. Upanje nam dajejo sporazumevanje med obema sosednjima državama, zagotovila vodilnih osebnosti političnih strank Italije in posebna budnost naše socialistične Jugoslavije.

SREČKO SORLI

Tovariško srečanje borcev Briško-beneškega odreda

Lani, ko smo ustanovili ljubljansko sekcijo domicilnega odbora Briško-beneškega odreda, smo se dogovorili o potrebi tesnejšega povezovanja borcev in aktivistov, ki so se borili in delovali v Goriških brdih, Benečiji, Režiji, Furlaniji in v dolini Soče do Gorice. To je bilo področje delovanja Briško-beneškega odreda in Kobariškega vojnega področja z njihovimi komandami mest, oziroma Operativnega štaba za zahodno Primorsko, ki je kasneje deloval na tem terenu.

V lanskem letu je bilo s tem v zvezi že nekaj storjenega. Med ostalim imamo v zimskih mesecih tovariška srečanja v Klubu delegatov v Ljubljani vsak prvi četrtek v mesecu ob 18. uri. Tako je bilo 8. januarja že tretje tako srečanje. Srečanja so vedno zelo prisrčna. Nekateri tovariši in tovarišice so se poslednjič videli v času narodnoosvobodilne borbe! Seveda je veliko snovi za razgovor in obujanje spominov iz preteklosti. Uspešnost takšnih srečanj potrjuje tudi udeležba vedno novih borcev in aktivistov s tega terena, ki sedaj živijo v Ljubljani in okolici.

Na srečanjih se tudi seznanimo z informacijami iz aktivnosti odbora sekcije in o bodočih dejavnostih. Tako je bilo na januarskem srečanju dogovorjeno, da bi namesto rednega mesečnega srečanja v februarju priredili družabni večer. V ta namen je ustanovljen poseben odbor za organizacijo družabnega večera, ki bo v domu JLA v Ljubljani, v soboto, 14. februarja. Družabnega večera se lahko udeležijo vsi borci in borke ter aktivisti in aktivistke, ki so delovali na terenu Briško-Beneškega odreda. Na prireditve so vabljene tudi družine borcev.

*

Zelo zanimivo obvestilo na januarskem srečanju je povedal tov. Joško Ošnjak, ki se je prav tistega dne vrnil iz Benečije z vsakoletne proslave »Dan emigrantov« v Čedadu, štirinajste po vrsti. Povedal je, da je bila zelo številna udeležba Benečanov, tako da dvorana ni mogla vseh sprejeti. Na proslavi so bile izrečene zelo razveseljive izjave tudi uradnih oseb Videmske pokrajine v zvezi s potrebo priznanja manjšinskih pravic beneških Slovencev.

Tovariš Bevec Franjo-Branko pa je obvestil vse navzoče o delu in pripravah za pisanje zgodovine Briško-beneškega odreda. Pozval je tovariše in tovarišice, da mu pri tem pomagajo z gradivom in fotografijami, ki jih hranijo pri sebi ter s svojimi spomini o borbah in dogodkih iz tistega časa.

Dogovorjeno je bilo tudi, da se ustanovi skupina tovarišev, ki naj bi razmislila o možnosti organiziranja izleta v Benečijo in Režijo letos spomladi (koncem maja ali v začetku junija).

Naslednje mesečno tovariško srečanje naj bi bilo 4. marca, ko bi se podrobneje dogovorili o pripravah za omenjeni izlet.

DANILO PERČIČ

(Prodaja vstopnic za družabni večer 14. februarja v Domu JLA bo od 2. do 6. februarja od 12. do 14. ure v prostorih Mestnega odbora ZRVS Ljubljana — Cigaletova ul. št. 5/II. (ob sodišču). Informacije se lahko dobijo na telefon 313-738 vsak delavnik od 8. do 14. ure).

MNOGO IZDAJ

Leta 1941 sem se na Kapeli prvič srečal tudi z Jožetom Lackom. Sestajali smo se v starem župnišču pri Citi Talanyijevi, gostilničarki, v kleti stare šole in drugod. Organizirani smo bili po trojkah, zelo konspirativno. Zbirali smo orožje in municijo, hrano, obutev, obleko, sanitetni material, denar in drugo, kar smo nato vozili k Jurkoviču domov, od tam pa dalje v Prevalje. Klali smo tudi živino pri Stranjšaku na Kapeli, stražil pa je Franc Petek, ki je bil za pastirja pri hiši.

Delo so v tistem času vodili v glavnem skojevci, Jože Talanyi-Janez s Kapele, Ivo Hojs iz Gornje Radgone in Jože Holc iz Kobilščaka. Na Kapelo sta prihajala tudi narodni heroj Jože Kerenčič-Janko, pred vojno je poučeval na šoli v Gornji Radgoni, in Stefan Kuhar, ki ga je k nam poslala organizacija KPJ iz Prekmurja, pod vodstvom narodnega heroja Stefana Kovača-Marka. Oba sta bila leta 1941 izdana. Narodnega heroja Janka so Nemci aretirali v Pesnici pri Mariboru in ga tam tudi ustrelili. Oktobra istega leta so aretirali še aktivista OF Ferdinanda Kikca iz Podgrada in ta je nato izdal mnoge aktiviste s tega področja.

Nemci so v oktobru aretirali mnogo ljudi, vseh pa niso našli. Delo na terenu je zamrlo. Zaradi izdaj kurirk Grete Rancinger-Hilde in Sonje Omanove, bili sta kurirki PK KPS za Štajersko, so ujeli še Stefana Kuharja-Bojana in Jožeta Kerenčiča-Janka. Mnogi borci so takrat odšli v partizane na Pohorje. Čez čas so delo na terenu nadaljevali aktivisti OF Tone Stranjšak, Rudi Seršen, Janko Jurkovič in Franjo Stajnbauder. Avgusta leta 1942 je Jože Holc na Kapeli organiziral sestanek aktivistov. Delo se je nadaljevalo v veliki tajnosti. Dobilo je večji razmah šele novembra, ko je prišel v Pomurje Ivan Nemec-Vojko. Takrat nas je tudi pretresla vest o zverinski smrti Jožeta Lacka in uničenju Pohorskega bataljona.

LETO KASNEJE

V prvi polovici naslednjega leta so se vrnili mnogi iz levega brega Mure v Prekmurje. Sam sem sprejel madžarsko državljanstvo, da mi ni bilo treba v nemško

Pomurska vas

Na področju Gornje Radgone je bil ustanovljen rajonski odbor OF, kjer so sodelovali Janko Jurkovič, Maks Korošec, Anton Stranjšak in Ivan Satler. Oktobra so Madžari ujeli Franca Veržaja-Slaviča, člana rajonskega odbora. Tako so dokazali, kako tesno so povezani z Nemci. Predali so ga ptujskemu gestapu. Izdajal je in tako so Nemci aretirali številne pripadnike OF na Ljutomersko-radgonskem področju. Tonček Stranjšak-Milan, Rudi Seršen in Maks Korošec so bili ustreljeni.

krat so ustanovili slovenjegoriško okrožje pod vodstvom Ele Letonje-Atene. V odboru je bil tudi Janko Jurkovič. Jeseni istega leta je vodil napad na orožniško postajo v Apačah, kjer je živel močna nemška manjšina. Zandarjev je bilo okrog 21 in so bili vsi močno oboroženi. Ko so prijeli še pomoč iz Omureka, so napadli. Petnajst partizanov se je moralo umakniti. Napadli so nato tam, kjer so Nemci najmanj pričakovali. Že oktobra so napadli občinske prostore v Radencih. Zaplenili so pisalni stroj, razmnoževalni stroj in večje količine papir-

Mira, ki so jo ujeli Kozaki. Jurkovič je skočil skozi okno, a ga je zadel strel in ga smrtno rani. Na ostale so začeli streljati v razdalji kakih 200 metrov od mlina. Najprej je bil ranjen Franc Petek, referent za nabavo. Novinci, ki so bili bolj zadržani, so hitreje zbežali v hrib. Dobil sem štirinajst metkov. Eden je zadel tudi vrečo s sladkorjem, tako sem bil vidna tarča, umakniti pa se nisem mogel nikamor. Preko noči sem ležal pri Šmigovci, kjer me je izsledil pes. Odpeljali so me v Kreftovo hišo, mučili in nato spravili v bolnico v Radkers-

Srečala sva se v Radencih, znamenitem zdravilišču za srčne bolnike, po naključju. V tistem kratkem času bivanja tam se nisva utegnili pogovarjati. Zato me je prijazen Vince povabil na razgovor domov, v bližino Radenec. Novembra je bilo, ko sem ga obiskal in neprijetno je prišlo. Njegova hiša pa me je prijazno sprejela, toplo zakurjena. Vaška cesta je bila vse kaj drugega. Prav nič boljša kot takrat, ko so po njej še vozili nemški kamioni.

Vinko Jerebič je bil rojen 2. aprila leta 1911 v vasi Trnje pri Crenšovecih v Prekmurju. Imeli so majhno kmetijo, pri hiši pa so bili štirje otroci. V Prekmurju ni bilo kaj prida zaslužka tisti čas, bilo pa je zelo bogato s preganjenimi intelektualci in zavednimi skojevci in komunisti. Nič čudnega, da se je prav v teh krajih pod vplivom prišlekov kmalu razvila napredna inteligenca in je v sosednji vasi začela leta 1934 izhajati »Ljudska pravica«.

Vinkovi starši so se leta 1927 preselili na desno stran Mure, kjer so Prekmurci takrat kupovali kmetije. Začeli so novo življenje v vasi Rihtarovci in prav tu živi Vinko še danes. Je španski borec in stoodstotni invalid; v vojni je sodeloval od vsega začetka. Ni imel pravega zaslužka, pa je odšel na delo v Francijo. Zaposlil se je kot kmetijski delavec, sodeloval je v štrajkih in se končno odpravil v Španijo, kjer je sodeloval v 5. četi mednarodnih brigad v sklopu republikanske armade. Leta 1939 se mu je posrečil pobeg do domačih krajev, kjer so ga takoj vključili v osvobodilno gibanje. Povezal ga je Janko Jurkovič-Jovo iz Turjanec, ki je že sodeloval z Alojzom Horvatom, Tončkom Stranjšakom-Milanom, Rudijem Seršenom, Jožetom Stajnbauderjem in z Maksom Korošcem.

vojsko. Delo se je razmahnilo junija 1. 1943, ko so ustanovili Okrožni odbor OF. Sekretar je postal inštruktor IO OF Slovenije Ivan Nemec-Vojko. Dnevno smo prevažali blago iz Gorice pri Vučji vasi v Turjanec. V Prekmurju je bilo vedno več dezertirjev nemške in madžarske vojske. Zato sem dobil dodatno nalogo, da smo spravljali novince iz Prekmurja v Prlekijo. Vodili smo jih po javkah na Pohorje. Z Grlave jih je vodil Franc Močnik, nato so šli dalje preko Javke na Janževem vrhu.

Španski borec in borec NOV, Vince Jerebič

Aretirane so strašansko mučili. Janko Jurkovič je uspel pobegniti skozi druga vrata v gozd. Sam sem zbežal v Prekmurje, kjer sem imel sodelavce in me Madžari niso poznali. Nihče od aretiranih ni ničesar izdal in Nemci so vse pobili kot talce.

Koncem novembra leta 1943 je bil ustanovljen novi Okrožni odbor OF Ljutomer-Radgona. Za sekretarja so izvolili Slavka Ivanjšiča-Borisa, člani so bili: Janko Jurkovič, Franc Belšak-Maks, ki je padel pri Ribičičevem mlinu v Cezanjevcih aprila 1944 in Joško Talanyi-Janez. Povedati je potrebno še, da so se leta 1943 začeli napadi na postaje Wemanshaft po vaseh, da bi tako partizani prišli do potrebnega orožja. Septembra je bil napad na Kapelo. Zaplenili so 9 uniform, 12 pasov in uničili ves arhiv. Nemci so hoteli poslati na Kapelo več vojakov, da bi zasedli prostore župnišča. Partizanska trojka Tone Stranjšak, Jože Stajnberger in Rudi Sršen so vedeli za namero Nemcev in so kasneje župnišče zažgali. Čeprav ni popolnoma zgorelo, so bili Nemci zelo vznemirjeni.

VOŽNJE IN NAPADI

Od začetka leta 1944 sem iz Gorice vozil obutev, obleko, orožje, municijo in drugo blago domov in nato na Janžev vrh, kjer smo imeli pet bunkerjev. Pomagala sta mi Jakob Rihtarič-Mankov in Franček Petek. Blago smo vozili tudi v Očeslavce, kjer so tudi bili pripravljeni bunkerji.

Septembra leta 1944 je bilo zborovanje aktivistov Prlekije in Slovenskih gor. Ta

MOJA ZGODBA

Borec in revolucionar iz Pomurja

ja. Septembra so pripravili trčenje potniškega in vojaškega vlaka, polnega orožja in drugega materiala. Trčenje je »priredil« prometnik Edo Potočnik, ki je sodeloval z OF in partizani. Na tej progi je bilo več sabotaj.

Nemci so ob Muri utrjevali položaje za sprejem rdeče armade. V Prlekijo so poklicali Kozake kot kazenski oddelek, s sedežem v Ljutomeru. Bili so zelo nevarni, ker so bili na hitrih konjih in zelo okretni. Povečal se je teror, vdiral so v hiše, pobijali, kradli, posiljevali, streljali. Gibanje na terenu je postalo zelo nevarno. Kozaki so postavljali zasede in se hitreje premikali kot partizani. V pokrajini so zbirali vedno več nemške redne vojske, tako da je bilo sčasoma nemogoče celo prehod čez Muro. Vseeno so decembra minercji Lackovega odreda pod vodstvom Magdiča uspeli minirati progo pri Vučji vasi.

ŠTIRINAJST NABOJEV IN ZDRAVNIK

Kljub terorju Kozakov se je delo nadaljevalo. Novince smo še vedno vodili preko ceste Radgona-Ivanjci, kjer so jih sprejeli kurirji in vodili dalje. V marcu smo Rihtarič, Petek, Katarinca in jaz šli s skupino novincev proti Očeslavcem. Nosili smo tudi 40 kilogramov sladkorja iz trgovine Jurjeviča v Radencih. Očeslavci so bili obkoljeni, mi pa nismo o tem nič vedeli. V Totovem mlinu je bila partizanska postojanka, kjer se je zadrževal Janko Jurkovič-Jovo. Izdala ga je nekdanja partizanka Danijela Lajht-

burg. Tam so me kljub težkemu stanju zasteljevali več tednov. Rane mi niso zdravili, tako da se mi je močno gnijala in sem trpel. Tudi hrane nisem dobival. Veliko se imam zahvaliti sestri Miciki iz Križevca pri Ljutomeru, ki se je hrabro potegnila zame, ko so me zasliševali v takem stanju. Drugače bi gotovo umrl.

Prvič mi niso pravilno odrezali noge. Čez čas se je pojavil zdravnik, ki je napako popravil in bil sploh zelo vpluden z mano. Dobil sem transfuzijo. Kasneje sem zvedel, da je bil dr. Paor iz Dunaja. Bil je Slovenec in je pomagal partizanom tudi v drugih bolnicah. Gotovo so ga izdali, kajti v aprilu je izginil neznan kam.

REŠITEV

Hčerka gostilničarja Berlana me je posvarila, da sem na seznamu za streljanje, zato sem moral zbežati. Jože Gutman je posredoval, da sem prišel v stik z domačimi. Vtihtopil mi je civilno obleko, domači so me močno zavili, da se ni opazilo, da sem brez noge in ko je bila v bolnici velika zmeda, so me posadili na voz med očeta in ženo. Srečno smo se pripeljali domov. Zaradi bolezni sem bil čisto spremenjen, nihče me ni poznal. Vsi razen žene so se izselili. Midva sva se skrivala v bunkerju. Zadnji trenutki so bili najhujši, saj so ruske granate padale vsenaokoli. Po vasi so divjali Kozaki, Madžari, nemška vojska, SS enote in drugi. Kljub temu sva bila srečna in ostala živa.

ZAPISAL S. V. JAVOR

Tiranstvo je napuha sad

Letos se obeta nadvse veličastno praznovanje 22. julija, dneva vstaje. Na ta dan bodo namreč DRAŽGOŠE dobile svoj že dolgo želeni objekt, ki naj bi spominjal, danes in jutri, na slovensko hrabrost in boj za življenje Cankarjevega bataljona. V dveh dneh in treh nočeh, od 9. do 11. januarja, so se v Dražgošah godile take stvari, ki so dokazale celemu svetu, kako se lahko majhen narod sredi ogromnega Reicha upre uničevalni sili s svojo voljo do svobode, ljubeznijo do domovine in nadčloveškim pogumom, zroč smrti v oči. Že dolgo so si domačini, preživeli borci in sploh ves narod želeli v kraju nekaj tako veličastnega kot je bila bitka sama. Nekaj, kar bi opominjalo in opozarjalo na brezumno klanje in opustošenje vojne. Čeprav Bičkova skala stoji tam trdna in večna, pa bo nov pomnik delo človeških rok, človeške skušnje in človekovega premisleka o vojni. To bo delo kiparja STOJANA BATIČA, arhitekta BORISA KOBETA in slikarja IVE ŠUBICA. Vsi ti umetniki so sami občutili vojno, Ive Šubic pa je celo preživel cankarjevec iz dražgoške bitke.

Dvoje doživetij ene stvari

Na letošnji prireditvi po poteh partizanske Jelovice, me je prevzelo nadvse toplo čustvo, kajti ob prešerni preproščini in zagnanosti številnih tekmovalcev in gledalcev, dobi opazovalec spodbudni vtis, da je med nami še veliko ljudi, ki s svojo zemljo resnično čutijo »krvno« povezanost in bi dali zanj še kaj več kot le naporen pohod čez hribovje okoli Dražgoš. Njihovi glasovi mi še vedno zvenijo v ušesih kot zabrisano blagolasje, govornica tam okoli se je zlivala v glasbo partizanskih pesmi, ki so se širile po kotlinici, kotlinici, ki jo je grela prešerno sonce in razlivalo svoj blesk. Skoraj idilična podoba, ki stoji v ozadju, kot nekakšen kontrast, ko zaživi spomin na težke dni, ki te objame, ko stopiš v atelje kiparja Batiča in se zagledaš v njegovo skulpturo figur v probojnem zaletu, zaskrbljenih, a vendar odločnih obrazov.

Kljub žalostnemu spominu in resnosti, ki diha okoli nas, pa nas premaga radostni občutek, ki prehaja v neko nedolžno lepoto, ko se junaštvo, obžalovanje in ponos združita v eno samo doživetje. Po ateljeju je najti različne sestavne dele, ki bodo čez čas celota žare in dveh figurativnih emot. Oko skoraj ne najde konca občudovanju in spoštljivi prevzetosti. Iz zgodovine, pripovedovanja in umetniškega videnja se spreda mikavna in veličastna podoba našega osvobodilnega boja. Podoba, ki bo poklon vsem gorenjskim, še več, slovenskim in jugoslovanskim partizanom in aktivnemu prebivalstvu.

Ko nam stopi pred oči ta presenetljiva kotlinica z veličastnimi Dražgošami v višavah in z Jelovico kot njihovim okvirom, si lahko predstavljamo, kako bo ta svet panskega življenja postal še bolj častitljiv z mogočno skulpturo tega spomenika. Da pa ne bomo govorili na pamet, smo se o po-

drobnostih v zvezi s spomenikom, vsem kompleksom in potekom dela pogovarjali s kiparjem Stojanom Batičem, čigar pripoved objavljamo danes na tem mestu v strnjeni obliki.

Spomenik je pomnik

Z epred leti je bil ustanovljen odbor za postavitev spomenika dražgoški bitki, a do realizacije ni prišlo, ker se zdi, da so bile želje pred konkretno idejo. Lani so ponovno razpisali interni natečaj, v dogovoru z glavnim odborom Zveze borcev Slovenije. Povabili so več slovenskih kiparjev, vsak si je lahko izbral arhitekta po volji. Po prebiranju Janove knjige o dražgoški bitki, po pričevanju preživelih in zlasti Ive Šubica, ki ga je povabil k sodelovanju, se je kipar lotil načrta. Ta pa ni bil le stvar kiparja, ampak je bilo potrebno upoštevati tudi teren, mesto, kjer naj bi spomenik stal. Vsi trije ustvarjalci so se zavedali, da je potrebno projekt harmonično vcepiti na kraj, ki je na nek način že sam spomenik, v idilično pokrajino Jelovice, in uskladiti proporce z dimenzijami prekrasnih slovenskih kozolcev tam okoli. Tím je s svojim projektom na natečaju zmagal. Tako bo podboje dobilo neke vrste zgradbo, ki se bo vključevala v vertikalno cerkve, na eni, in Bičkove skale ter gasilskega doma na drugi strani. Ves kompleks bo tako deloval homogeno. Teren je zelo zahteven, potrebne so bile mnoge raziskave tal in priprava drsnega laporskega terena, pomešanega s skalovjem je uspešno končana, saj na njem že stoji »temeljni kamen«.

Natečaj je bila resna zadeva in žirija ni imela prav lahkega dela. V njej je bilo sedem članov, sami strokovnjaki: umetnostni zgodovinarji, politiki, domačini je zastopal sam Gabrijel Stupica. Nagradjeni projekt je prebrodil še mnoge ognjene krste v ožjih in širših odborih, v javnosti in v Dražgošah samih, kjer so ustvarjalci prebivalstvu raz-

ložili, kakšen spomenik bo in kaj z njim žele pokazati. Praktično bo z njim zajeta vsa Gorenjska v borbi, zato so k realizaciji, tako denarni kot tehnični, pristopile vse gorenjske občine. Potrebna so bila mnoga dovoljenja, gradbena, mikrolokacijska in podobno, pojavila so se mnoga tehnična vprašanja in nazadnje tudi hitra rast cen materiala. Gradbena dela bo prevzelo Gradbeno podjetje Gradbenik iz Škofje Loke, ki bo začelo z delom na pomlad.

Objekt je zamišljen kot enonadstropni arhitektonski sklop, ki ga bo nosilo pet stebrov. Spodnji in zgornji prostor bodo povezovale spiralne stopnice v sredini. Zgoraj bo civilni del z razgledno ploščadjo in z žaro v sredini, spodaj pa bosta dve kompoziciji figur, lahko rečemo, predstavljali vojaški del bitke. Ena kompozicija s šestimi figurami simbolizira preboj, druga, s petimi figurami, pa ponazarja pahljačasto obliko frontalne borbe. V obeh kompozicijah je najbolj poudarjeno gibanje, dinamika bitke in njena tragičnost nosita glavno težo ne samo v kompoziciji, ampak tudi izrazu na obrazih. To je bila bitka 350 ljudi, ki niso imeli zaledja, bitka neizkušenosti gverile v januarju leta 1942.

Dražgoška bitka se je za partizane srečno iztekla, boji na Mošenjski planini pa so bili bolj nesrečni, z mnogimi žrtvami in veliko mrtvih. Ta del dražgoške tragedije in junaštva hkrati bo ponazoril v svojem mozaiku,

vezani s tremi perforiranimi, luknjičavimi trakovi, ki dajejo notranjosti kostnice primerno vzdušje, hkrati pa v obliki ostrih konic v strnjeni obliki povezujejo zgodbo. Zato naj bi bila v obliki nekonvencionalna, razen posod, ki so jih poznali že Kelti in Iliri, zato prevzema podobo nekakšnega sarkofaga ali celo stečka, pokriva pa jo strešina, ki se navezuje na krajevno arhitekturo.

Kako se pravzaprav rodi ideja za spomenik? Potrebno je poznavanje snovi, potrebno je občutiti podobne strahote, napeitosti in nevarnosti na lastni koži. Potrebno je prestatati leta borbe, pa čeprav so morda fantje Cankarjevega bataljona, mnogi med njimi že osveščeni skojevci in komunisti, upali, da bo vojne v nekaj mesecih konec. Morda so nekateri odšli tudi iz strahu ali obupa pred pomemčevanjem. Take in podobne misli in skušnje mrgole ustvarjalcem po glavi preden je načrt zrel, predno pride do prvih skic, prvega modela. Do slavnostnega govora ob otvoritvi je dolga pot, vmes je treba premetati na tone gline, modelirati v razmerju 1:1, ohranjati model v pravišnjem stanju, ga vkalupiti, preliti v gips in nato v bron. To zadnjo obliko dobi spomenik v Zagrebu, kjer edino sprejmejo vli-vanje tako velikega spomenika, pravzaprav sprejme delo Vladimir Šeb, s katerim sodeluje kipar Batič, in ne samo on, že več kot 20 let.

Figuralni pristop k temi je kipar izbral predvsem zato, da si bodo ljudje lažje pred-

Spomenik dražgoški bitki. Kipar Stojan Batič pri modeliranju žare za kostnico. 1975.

ki bo kot neke vrste predverje vodilo k »partizanski katedrali«, Ive Šubic. Mozaik bo velik 8 x 2 metra.

Arhitekt Boris Kobe je s petimi stebri, ki hkrati ponazarjajo tudi pet zvezdnih krakov in ogrodje hiše hkrati, uspel postaviti lupino, ki povezuje posamezne elemente v celoto pri spomeniku samem, v širšem smislu pa tudi kiparsko in slikarsko delo. Samo kipar celotni nalogi ne bi bil kos, zaradi velikega panoramskega ozadja in raznobarnega okolja ter predvsem velikih dimenzij tamkajšnjih kozolcev, ki so od 8 do 12 metrov dolgi, visoki pa od 5 do 6 metrov. Vsi trije ustvarjalci so se med sabo veliko pogovarjali in popravljali, tako da je rezultat skupno delo, ki veličastno deluje hkrati po likovni in vsebinski plati.

Zgornji prostor bo pravzaprav nekakšna krožna razgledna ploščad, na kateri se bo obiskovalce sprehajal in lahko spremljal, s pomočjo vodiča ali po lastnem znanju, položaje partizanov in Nemcev in sledil v spominu poteku bitke. Prav neverjetno je namreč, kako se ljudje in zlasti mladina, vedno bolj zanimajo za partizanske bitke in v vse večjem številu obiskujejo prizorišča borb v zadnji vojni. Zato so tudi v Dražgošah pod pokopališčem predvideli velik parkirni prostor. Prostor na zgornji ploščadi pa bo lahko služil tudi za zaključno proslavo in podelitev nagrad vsem najboljšim ekipam, ki tu na dan bitke vsako leto tekmujejo v pohodu in biatlonu. Ljudje bodo tako privzgajali odnos do zgodovine, do domovine, pokrajine in do umetnine.

Zato, ki bo stala na sredi ploščadi, ponazarja tri reliefe: obstreljevanje vasi z žigalnimi granatami in paniko, ki jo je povzročil; to je nekakšna slovenska Guernica; drugo prizorišče je streljanje talcev, ko so Nemci postrelili 38 ljudi; tretji relief pa nekakšna partizanska pieta, pokopavanje partizana. Opravka imamo tako s klasično kompozicijo. Trije reliefi bodo po-

stavljali izpoved, saj v takem primeru lahko največ izrazimo prav s simbolom. Kipar se je odločil za klasično prikazovanje partizanskega spomenika. Ni niti odgovor naturalizma ali akademskega gledanja, le nekaj ekspresionizma je najti v reliefu in kompozicijski zasnovi. Daje mu dovolj dinamike za prvotni namen ponazoritve bitke. Kaj vse sledi, ko je spomenik enkrat že vlit, tega se le redki gledalci zavedajo. Mnoge seje, zadnji dogovori, prestavitve ogromne mase na mesto samo, ureditev okolja, tribun, osvetlitve, ozemljitve.

Timsko delo za vse čase

Vsem sodelujočim želimo ob njihovem trudu povedati, da je takšen spomenik lahko le njihov ponos, saj bo svojevrsen prispevek v zakladnico slovenske kulture. Timska dejavnost sicer zahteva v sodobni družbi status, ki lahko omogoča in spodbuja visoko organiziranost, dolgoročno načrtovanje in neprekinjeno delo, zato vsem sodelujočim želimo čim manj ovir in zamud ter ustrezno umetniško in organizacijsko vodstvo.

Težko delo dopoldanskih in popoldanskih ur mnogih dni, utripanje v ustvarjalnem kolesju se res ne sme ustaviti zaradi morebitnih težav, saj želi biti spomenik dražgoški bitki naš ponos in ne slab spomin neuresničenih možnosti. Pri delu spomenika se zdi za utrujenost ni časa. Tako je želeli tudi pri vseh nadaljnjih opravilih. Ustvarjalci se močno zavedajo, da niti spominu niti nam danes približnost in polovičnost ne moreta biti dovolj. Vsi so pripravljeni na največji napor, da bo spomenik stal ob pravem času. Kipar zato potrpežljivo in z marljivostjo tke figure, ki so zbirale toliko človeških usod v senci ene ideje. Nastajanje spomenika tako spremljata prizadevnost in množično zaupanje široke javnosti.

NEVA MUŽIČ

PARTIZANSKA LJUDSKA PESEM

Petindvajset let

Petindvajset let
Mussolinijevi sužnji smo bili.
Zlo usodo nam so delili
ljudje, ki vedeti niso hoteli,
da že od davnna so tukaj živeli
slovenski trpini, garači.

Petindvajset let
vlačili so nas po temnicah,
po ječah, otokih, v vseh vicah,
ki si fašist jih je izmislil zato,
da izumrl bi, odšli v zemljo,
katere smo tisočletje bili orači.

Petindvajset let
bili smo bičani in zaničevani,
opljувani, preganjani in teptani,
a nismo v obupu klonili
nikoli, in v najhujši sili
čakali smo brate z Urala.

Petindvajset let
nas držal fašist je za grlo,
a nikdar v nas ni umrlo
upanje, da preživimo
vse to, v svobodi spet zaživimo,
ker rod naš je trden kot skala.

Petindvajset let
smo čakali, prišla zdaj naša je ura.
K vragu šla je rimska kultura,
domov, na jug vsak fašist jo odnaša,
nam pa partizan svobodo prinaša
in vsi le za svobodo živimo.

Petindvajset let
je za nami, in puntarjev glas
odmeva čez Pivko, Vipavo in Kras
in Gorico v toliminske gore:
Zgrabimo orožje v roke,
za narod se hrabro borimo!

To pesem je napisal neznani avtor
7. novembra 1943, verjetno za deklamacijo
v proslavljanje šestindvajsete ob-
letnice Oktobrske revolucije.

ZDRUŽENO DO USPEHOV

V eni zadnjih števil Vestnika, glasila republiškega odbora ZRVS Slovenije, je bil v soglasju z odločitvijo predsedstva republiškega odbora ZRVS in občinskega odbora ZRVS Trbovlje objavljen popoln načrt dela rezervnih vojaških starešin za letošnje leto. Delo je bilo razčlenjeno za občinsko organizacijo, osnovne organizacije, za aktiv rezervnih vojaških starešin v Strojni tovarni, aktiv rezervnih starešin v osnovni šoli in za aktivne rezervnih starešin v krajevnih skupnostih. Kot piše v pojasnilu, je republiški odbor ZRVS Slovenije z objavo tega delovnega načrta želel pomagati vodstvom občinskih in osnovnih organizacij ter aktivom rezervnih vojaških starešin pri izdelavi delovnih načrtov, pri čemer pa trboveljski primer seveda ne sme biti šablona, marveč le zgled, kako je treba delo prilagoditi domačim okoliščinam, potrebam in možnostim in kdo naj bodo izvajalci, nosilci dela, sodelavci, kdo naj poskrbi za materialna sredstva, koliko časa je treba določiti za kaj...

Trboveljskega primera Vestnik ni objavil za primer drugim kar tako, brez razloga, zato smo obiskali tovariše pri občinskem odboru ZRVS Trbovlje in se prepričali o številnih kazalcih, zabeleženih in dokumentiranih, ki zgovorno govore, da je njihova organizacija precej na vrhu lestvice občinskih organizacij ZRVS v Sloveniji ter da to traja že nekaj let. Organiziranje in izvajanje intenzivnega pouka vseh članov, prizadevanja za višjo moralnopolitično in strokovno kakovostjo, prilagojena sodobnim okoliščinam vodenja vojne in zahtevam koncepcije splošne ljudske obrambe — to je temeljni moto akcijskega programa ZRVS Trbovlje za letos.

Z angažiranjem, aktivnostjo in nenehnim izboljševanjem delovanja rezervni starešine te zasavske regije veliko prispevajo pri organiziranju in pouku vseh struktur teritorialne komponente, civilne zaštite in drugih služb in so po rezultatih in uveljavitvi pritegnili pozornost številnih drugih občinskih organizacij ZRVS, s katerimi izmenjujejo mnenja in izkušnje.

SISTEMSKO IN UIGRANO TIMSKO DELO

Po mnenju tovarišev iz vodstev občinske organizacije ZRVS Trbovlje je k uspehom, organizaciji in kontinuiranosti dela prispevalo sistematično, vztrajno in organizirano delo prizadevnih rezervnih starešin, ki ne delajo za denar, strokovnjakov iz ključnih struktur, ki več kot dobro poznajo svoje obveznosti in naloge za nekaj let naprej, začrtane v splošnem akcijskem in letnem programu izpopolnjevanja rezervnih vojaških starešin.

»Naši uspehi in rezultati, ki jih dosegamo že vrsto let, še kako odsevajo v bazi. Od več kot 700 rezervnih starešin jih je kar okoli 500 združenih v aktivne, vsaka četrta družina je naročena na Našo obrambo, veliko število jih ima TV 15, urejeno imamo vso dokumentacijo o delu po posameznih letih in po uspehih. To pa ni znano le vodstvom in organom njihove regije, temveč tudi onim na ravni republike in zveze,« nam je dejal RUDI MATKO, sekretar občinskega odbora ZRVS, ko je razmeščal pred nas razne dokumente, razpredelnice ipd.

Primer iz Trbovelj je svojevrstna, uspešna oblika dela, v katerem se ustvarjalnost, navdušenje, znanje in možnosti pretakajo v bazo prek ljudi, ki vedo, kaj želijo in kaj potrebujejo, prek neplačanih funkcionarjev, ki kolektivno nosijo breme obveznosti na svojih dolžnostih. Kakor sami pravijo, ne želijo zaslug pripisovati posameznikom, četudi je te moč videti že od daleč. Pripisujejo jih vsem, saj so vsi enako zaslužni, pa naj delajo v vodstvu ali v raznih odborih in komisijah.

Predsednik občinskega odbora ZRVS tovariš VINKO USTAR in sekretar Rudi Matko sta nam izrecno poudarila, da sami v odboru ne bi mogli storiti ničesar brez drugih tovarišev, ki so s trdim delom prispevali k uspešnemu delu organizacije in

bili vrsto let najaktivnejši. To so tovariši Jože Cestnik, Ivan Lazar, Viktor Zorž-Nino, Jože Zilnik, Pavle Hacin, Peter Schneider, Jan Franci, Franc Dežjot, Franc Korenjak, Matjaž Piškur, Zlatko Čebelj in številni drugi. Poleg njih imata pri krmilu organizacije enake zasluge tudi njihov predsednik Vinko Ustar in sekretar Rudi Matko. Treba je pripomniti — kot so nam rekli tovariši — da imajo pri svojem delu vso podporo občinskega komiteja ZK, občinske konference SZDL, ZZB NOV, strelske družine, taborniškega odreda »Črni diamanti«, šol, številnih ustanov, tovarn, lokalne radijske postaje, pripadnikov JLA iz drugih garnizij, teritorialne enote jdr. ki, aktivno sodelujejo z rezervnimi starešinami in prispevajo svoje pri njihovem delu.

AKTIVI — NOSILCI AKTIVNOSTI

Nosilci dejavnosti v tej organizaciji, ki šteje čez 500 članov-obveznikov, so aktivni, ki organizirano delujejo v Zasavskih rudnikih, Strojni tovarni, elektrarni, Cementarni, Osnovni šoli, kmalu pa bodo zaživeli tudi v treh krajevnih skupnostih. V njih kot v temeljni bazi na najprimernejši način informirajo navzven, podučujejo druge strukture ipd. Aktiv imajo tudi pri občinski konferenci ZK, ki svojo dejavnost usmerja v razširjanje in poglobljanje idejnopolitične vzgoje rezervnih starešin, pripravljajo predloge za sprejem v ZK tistih starešin, ki se s svojim delom izkažejo vredne sprejema, poleg tega pa tudi nasploh angažira rezervne starešine v družbenopolitičnem življenju.

Predavatelji v aktivih so rezervni vojaški starešine in aktivni starešine JLA — prvi za posamezne rodove in službe, drugi pa za bolj strokovne teme, medtem ko za vse drugo — za prostore in pripomočke — poskrbe ustanove, tovarne in druge organizacije, iz katerih so tovariši, ki vodijo občinsko organizacijo ZRVS. Njihova pomoč je zlata vredna, saj je po eni strani materialna, po drugi pa prispeva h kakovosti pouka, boljši obdelavi dokumentacije in vodenju evidence.

SE EN OPRAVLJEN IZPIT

Junija lani je republiški odbor Trboveljčanom — kot eni boljših organizacij ZRVS — zaupal organizacijo ugledne vaje — orientacijsko-taktičnega pohoda s streljanjem, ki so jo pripravili na hribovitem terenu v težkih okoliščinah v čast 30. obletnice zmage nad fašizmom, 25-letnice delavskega samoupravljanja in občinskega praznika Trbovelj. Vaje se je udeležilo 354 rezervnih vojaških starešin, ogledale pa so si jo delegacije ZRVS iz vseh republik in pokrajin, predstavniki Zveznega sekretariata za ljudsko obrambo in zveznega odbora ZRVS Jugoslavije. Vajo je vodil strokovni štab z osmimi komisijami na kontrolnih točkah, za tekmovalce pa je bil to hkrati redni letni izpit znanja.

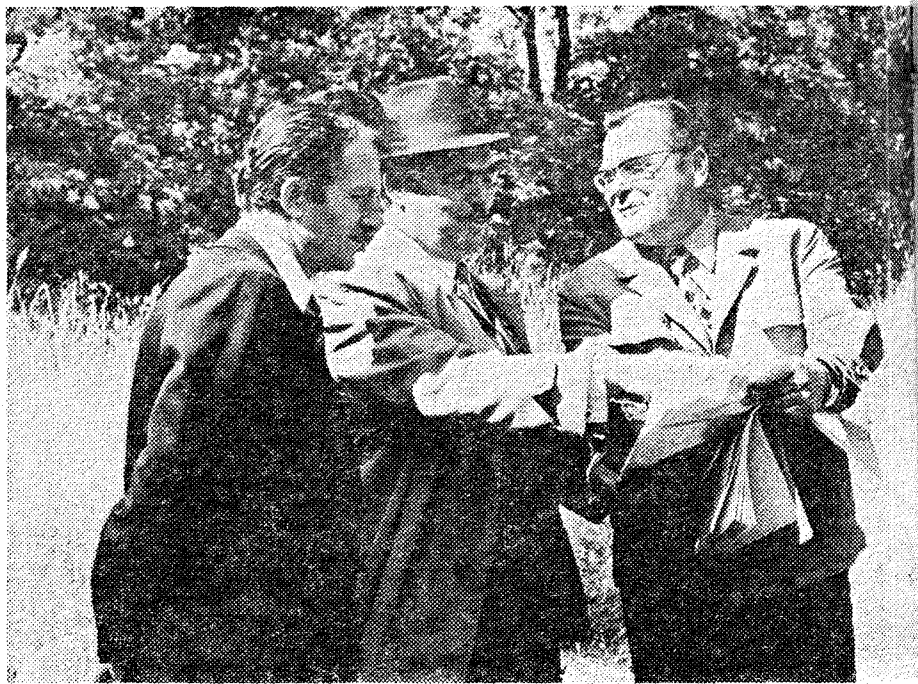
Na vaji so preverili telesno kondicijo, taktično usposobljenost, znanje v orientaciji na težko prehodnem gorskem zemljišču, na koncu pa je bilo še streljanje s puškomitraljezom. Vaja je bila pripravljena zelo dobro, po aktivih so imeli rezervni starešine posebne priprave, tako da je vse skupaj uspelo nadvse dobro. Vaja je goste navdušila!

»Za rezervne starešine iz Trbovelj je bilo to veliko priznanje in vzpodbuda za prihodnje delo,« nam je dejal Rudi Mitko. »Iz zbranih rezultatov lahko vidimo uspeh vsakega posameznega tekmovalca in za vsako disciplino posebej — za topografijo, taktiko, teorijo, telesno kondicijo, streljanje. Razvidna je povprečna starost udeležencev, število borcev, članov ZK...«

Leto je naokoli, zabredli smo že krepko v prvi mesec novega, in trboveljski rezervni starešine lahko rečejo, da imajo za sabo zares plodno delo, rezultate, s kakršnimi se ne more pohvaliti vsaka organizacija. Za to pa je bilo potrebno skupno delo, navdušenost, ustvarjalnost.

O tem ne govorimo le rezultati. Če se sprehodite po Trbovljah, tej revolucionarni zibelki rudarjev, nam pogled ostane na panju »Obrambne priprave v Trbovljah«, radio redno oddaja poročila o dejavnosti obrambnih struktur in ZRVS. To so stvari, ki so Trboveljčanom prišle v zavest, postale kos njihove vsakdanjosti kot hoja v službo in v kino...

SVETISLAV NIKOLIC

Ogledna taktično-orientacijska vaja lani junija: inž. Peter Schneider, podpredsednik občinskega odbora ZRVS Trbovlje, pojasnjuje gostom iz drugih republik program vaje

LJUDSKA OBRAMBA IN DRUŽBENA SAMOZAŠČITA

Pred orientacijsko-taktičnim pohodom, ki je bil hkrati izpit za vse sodelujoče: navodila eni ekip za gibanje po azimutu

CIRIL ZUPANC: O partizanski saniteti na Goriškem

(8. nadaljevanje)

Kadar KE ni bila pri operativnih enotah, tedaj je ordinirala in operirala v SVPB »Pavli« oziroma v SVPB »Franj«.

3. Bolničarska šola

V operativnih enotah je zelo primanjkovalo sanitetnega kadra, predvsem četnih in bataljonskih bolničarjev. Da bi temu vsaj delno odpomogli, so ustanovili bolničarsko šolo, ki je bila neposredno podrejena sanitetnemu odseku korpusa.

Februarja 1944 jo je organiziral in prvi tečaj tudi vodil dr. Bogdan Breclj. Bilo je 15 pogumnih borcev, ki so se v enotah odločili za ta težaven poklic. Tečaj je bil v Šavlijevi bajti na Malih

Vršah. Do 20. marca 1945, dokler je ta šola delovala, se je zvrstilo 14 tečajev. Za dr. Brecljem jih je 11 vodil dr. Aleksander Gala-Peter, zadnja dva pa dr. Davorin Valenti. Bilo je 213 tečajnikov (110 deklet, 103 moški), od katerih sta po vojni dva postala zdravnika, več pa jih je končalo srednjo medicinsko šolo. Tolikšen sanitetni kader je znatno pripomogel k boljši organizaciji sanitetne službe v operativnih enotah in delno tudi na terenu.

Prav na ramenih tega sanitetnega kadra je slonelo najtežje breme trupne sanitetne službe. Četni in bataljonski bolničarji so bili tisti, ki so reševali ranjence izpod sovražnega ognja. Pri tem delu jih je bilo mnogo ranjenih, nekaj pa jih je

tudi padlo. Vse priznanje tudi tistim borcem, ki so sili ranjence in jim pomagali priti do bolnišnice. Zato so bili potrebni veliki naporji, kar je zmoglo le go, kar in iskreno tovaristvo v tem spisu ni moč navedi imen vseh teh požrtvovalnih ljudi, ki so se neseno žrtvovali za svojega ranjega soborca in tovariša.

Bolničarska šola se je meščala. Z Malih Vrš se preselila v Jagrašce. Zato je bila nad Kanomljo, v Gorenji Trebuši, pri Planini nad Jagrašci, v Gaberjah na pavskega, pri Tičarju v Gorenji Trebuši in končno v knem.

Predmetnik tečaja je bil: anatomijo, epidemio, jo, prvo pomoč, spoznav

VARNE POTI NA VARNO

Po Zakonu o ljudski obrambi se morajo občani, organizacije združenega dela in druge organizacije v primeru vojne nevarnosti in v vojni evakuirati. Evakuirajo se iz mest in morebiti ogroženih področij na manj ogrožena, kjer bodo zavarovana pred agresorjevim bojnim delovanjem. Kaj je to evakuacija?

Evakuacija je zaščitni ukrep, ki ga do- sežemo tako, da se določene kategorije lju- di organizirano in načrtno oddalje od vira nevarnosti, s čimer se zmanjšajo naše iz- gube žive sile. Umik na manj ogrožena ob- močja lahko traja krajši ali daljši čas, umaknejo se lahko na bolj ali manj odda- ljena področja. S tem izkoristijo tako ime- novani prostorski »ščit«. Drugače pa je eva- kuacija trajen zaščitni ukrep. Toda ko smo že pri izrazu evakuacija, recimo se kako besedo o drugih izrazih, ki jih uporabljamo ob evakuaciji — to pa so migracija, zaklanjanje, disperzija ipd.

Zaklanjanje pomeni odhod v zaklonišče za krajši čas ob neposredni nevarnosti in traja, dokler traja nevarnost. Disperzija je zaščita prebivalstva s tem, da razredčimo gostoto naseljenosti na ogroženem območ- ju, da prebivalce razselimo na večje pod- ročje, s čimer bodo izgube ob sovražniko- vem delovanju manjše. Migracija pa je zapustitev rajona zaradi določenih vzrokov. Ti so lahko ekonomskega značaja — ko človek »s trebuhom za kruhom« odide z vasi v mesta, iz domovine v tujino zaradi boljšega zaslužka ali zaradi zaposlitve na- sploh. Človek pa lahko migrira tudi, da bi se ognil življenjski nevarnosti — to se do- gaja množično, ko nastopi vojno stanje, ko ljudje z množičnim preseljevanjem iščejo prostor za življenje, kjer bodo manj ogro- ženi zaradi agresorjevega bojnega delstvo- vanja.

Evakuacija mora biti organizirana in na- črtno usmerjena in izvedena. Vendar pa ne smemo izključiti tudi možnosti spontane evakuacije, ki pa jo je prav tako treba čim bolj usmerjati in izvajati organizirano, saj se bo drugače spremenila v brezglavi beg prestrašenega prebivalstva, kar ima lahko katastrofalne posledice. Spontana evakuacija se utegne razširiti tudi na omah- livce, ki bodo skušali samovoljno zapu- štati svoje dolžnosti; a to bo treba že na začetku zatreti in onemogočiti.

KATERO KATEGORIJO PREBIVALSTVA EVAKUIRATI?

Iz mesta nikakor ne smemo evakuirati vsega prebivalstva — to je, prvič, nemogo- če, drugič pa bi to pomenilo izpraznitev

mest, česar nikakor ne smemo dovoliti, saj že evakuacije večine — torej ne vseh — prebivalcev pomeni izpraznitev mest in komunikacijskih taktično-operativnih smeri, pomembnih za obrambo države, kar pa ni v skladu s koncepcijo splošne ljudske ob- rambe, ki jo bomo vodili v primeru more- bitne jutrišnje vojne; po tej smo namreč dolžni tudi v okoliščinah, ko bo agresor mesta začasno zasedel, braniti vsako mesto in naselje pred delovanjem in agresor- jevim poskusi, da bi jih okupiral. Zatega- delj so se vse naše družbenopolitične skup- nosti in organizacije združenega dela ter druge samoupravne skupnosti dogovorile, da je v takih situacijah treba evakuirati tiste, ki si sami ne morejo pomagati, ko bi se morali umakniti pred nevarnostjo — to pa so stari ljudje, bolniki, onemogli, otroci, matere z otroki in nosečnice (ma- tere z otroki do 7. leta starosti), mladina, ki se ni bila usposobljena za obrambo, ter vsi drugi, ki se sami ne morejo zavarovati pred agresorjevim delovanjem. To po- meni, da je treba evakuirati tako rekoč vse tiste, ki po danem alarmu ne morejo sami pravočasno priteči do zaklonišča.

KAM EVAKUIRATI OGROŽENE PREBIVALECE?

Eta stvar je gotova: določene kategorije prebivalcev ogroženih mest, naselij in ra- jonov je treba evakuirati v kraje, kjer bodo za dalj časa varni pred agresorjevim boj- nim delovanjem. Ko pa je evakuacija končana, ne smemo dopustiti, da bi evaku- irano prebivalstvo pasivno živelo v novem kraju in bilo v breme prebivalcem, ki so jih sprejeli k sebi. V krajih, kamor evakui- rano določene kategorije prebivalcev, kate- rih življenje je bilo v mestih ogroženo, je treba že v miru načrtno pripraviti vse, kar je potrebno, da se bodo udobno razmestili. Organizirati jim je treba ustrezno zdrav- stveno varstvo, prehrano ter vse drugo, torej popolnoma vso oskrbo. Vse to je treba pripraviti že v miru, zdaj, saj bo- mo ljudi v glavnem evakuirali z razvitega na manj razvito področje ter v revnejše predele.

Primerov pravočasnega evakuiranja je zelo veliko. Morda je najbolj znan primer, ko so evakuirali Hanoi, glavno mesto DR Vietnam. Tu so že v začetku vietnamske vojne skoraj vse šole in bolnišnice disper- zirali v okoliška območja v obliki prstana- stih naselij.

IZ KATERIH KRAJEV JE TREBA EVAKUIRATI PREBIVALSTVO?

Najprej je treba evakuirati prebivalstvo iz velikih mest, ki bodo zanesljivo tarča agresorjevega bojnega delovanja. Nemoč- no prebivalstvo je treba evakuirati tudi z rajonov, kjer predvidevamo bojno delstvo-

Ob evakuaciji so prva skrb vseh — matere z otroci . . .

vanje v nadaljnjem razvoju vojnih operacij v okviru načrta obrambe države v notra- njost ozemlja, ter tudi z ozemlja, ki ga bo agresor verjetno začasno zasedel. Take evakuacije smo izvajali tudi med narodno- osvobodilnim bojem, ko smo evakuirali ljudi iz mest in ozemelj, ki jih je okupa- tor ali njegovi domači sluge začasno zavzel. Evakuirali smo pretežno tiste, ki so bili sposobni za boj. Tako je bilo v Istri, ko so po kapitulaciji Italije organi ljudske oblasti veliko število rekrutov evakuirali na svobodno ozemlje — da so jih kasneje razporejali v enote na Kordunu, v Liki in Slavoniji. Evakuirali pa smo tudi že leta 1942 ljudi iz Hrvaškega primorja in Gor- skega kotarja v Kordun in Liko.

ZAKAJ EVAKUIRATI LJUDI?

Odgovor je preprost: iz humanosti. Te- meljno načelo naše samoupravne sociali- stične družbene ureditve je skrb za člove- ka kot našo največjo vrednoto sedanjosti in prihodnosti. Ta skrb in načelo sta se v vsem svojem obsegu pokazala že v NOB. Spomnimo se na bitko ob Neretvi in na neizmerno skrb za ranjence. Tedaj je vr- hovni komandant NOV in POJ tovariš Tito ukazal vsem enotam, ki so sodelovale v bitki, da je ranjence treba rešiti za vsako ceno. Iz enakih razlogov bomo tudi jutri, če bo treba, morali evakuirati nemočne, bolne, mlade in vse druge, ki sami ne bi mogli poskrbeti zase, na varno.

Ljudi bomo evakuirali tudi iz moralnih pobud. Če bi nemočne pustili v mestih in na ogroženih rajonih, bi bila velika večina zanesljivo pod udarom sovražnikovega boj- nega delovanja, ob tem pa bi skoraj go- tovo izgubila življenje. Z evakuacijo ne- močnih dosežemo velik moralni vpliv na vse prebivalstvo. Če pa bi nemočne množič- no žrtvovali — kar bi se na ogroženih pod- ročjih brez evakuacije zagotovo zgodilo — bi to negativno vplivalo na vse, ki bi za te žrtve zvedeli; to bi slabilo voljo in pri- pravljeno naših ljudi, da bi se uprli agre- sorju. Če ne bi izvajali evakuacij, bi bile žrtve izredno velike, saj je v naši domovini — kot tudi povsod drugje — skoraj tretjina prebivalstva taka, da jo je treba evakuirati z ogroženih področij.

Evakuacija prebivalstva bo najzaneslji- vje potekala po evakuacijskih skupinah. Evakuacijska skupina so prebivalci kakega velikega bloka poslopj ali iz ene ulice. Eva- kuacijske skupine v kolonah odpeljemo s transportnimi sredstvi po poteh, po ka- terih jih bomo najvarneje in najhitreje prepeljali v sprejemne kraje, hkrati pa mo- ra vse to biti kar najbolj usklajeno s pre- mikami oboroženih sil, z evakuacijo gospo- darskih dobrin in materialnih rezerv (vse

to ne bi smelo ovirati manevriranj in učin- kovitega delovanja naših oboroženih sil). Po drugi strani pa moramo vse evakuaci- ske kolone zavarovati s pohodnim zavaro- vanjem. Prav tako ne smemo pozabiti, da se utegne sovražnik zateči k iznenadnemu delovanju in bi ob tem uničil del tra- sportnih sredstev ali jih poškodoval tako zelo, da jih ne bi več mogli uporabiti. Za o je treba računati tudi na to, da se bodo kapacitete za prevoze zmanjšale, in je da- bro, če zagotovimo določene rezerve tra- sportnih sredstev za evakuacijo. Ob nena- nih sovražnikovih napadih se utegne tudi zgoditi, da bodo ruševine zaprle poti, pre- videne za premikanje evakuacijskih kolon skozi mesto, zato je treba pripraviti vsi varianti smeri, da bo moč obiti zasute uli- ce. Na koncu pa povejmo še to, da utegne agresor napasti tudi evakuacijske kolone, čemur je treba posvetiti posebno pozor- nost in zaradi česar velja poleg zavarova- nja kolone organizirati tudi prvo pomoč (prvo in medicinsko) ranjenim iz kolon (na tem morajo še posebej delati štabi civilne zaštite in odstranjevati najbolj gro- bne posledice takih agresorjevih napadov). Že v miru moramo tudi poskrbeti, da bo jutri v primeru morebitne agresije na našo državo čim manj spontane evakuacije in čim več organizirane.

Ko gre za vrstni red evakuiranja, prevla- duje pri nas mnenje, da je treba vso pred- nost dati otrokom in mladini, ki še ni usposobljena za obrambo, s čimer očuvamo podmladek. Za njimi so na vrsti matere z otroki do 7 let ter nosečnice in na koncu drugi, ki niso zmožni, da bi se sami zava- rovali pred sovražnikovim delovanjem.

Recimo še to, da si kot organizirano eva- kuacijo predstavljamo organiziranje vseh postopkov in ukrepov — od sestavljanja seznamov oziroma vodenja evidence oseb za evakuacijo z določenega ozemlja, prek oblikovanja skupin in kolon za evakuacijo, določanja smeri in sredstev za prevoz eva- kuirancev pa do kraja in načina sprejema vključno z razmestitvijo, prehrano in zdrav- stvenim varstvom.

MIHAJLO GEORGIJEVSKI

DOGODEK V MOJSTRANI PRED SODIŠCEM

Dne 21. I. 1976 se je začela pred občinskim sodiščem na Jesenicah razprava v zvezi z dogodkom v Moj- strani. Razprava, ki je tekla polnih sedem ur, se bo nadaljevala dne 24. II. 1976.

O poteku razprave in sklepih bomo poročali tudi v »TV 15«.

M. S.

in zdravljenje nalezljivih bo- lezni in drugo. Tečajniki so prejeli pismene izkaze, s ka- terimi so se javili v svojih enotah, ki so jih poslale na tečaj.

Poleg vodenja tečajev za bolničarje je dr. Peter isto- časno zdravil tudi spolno bo- le, ki jih je našel pri raz- nih enotah.

4. V 30. diviziji

Jeseni 1943, ko je ta divi- zija nastajala, se je imeno- vala »Goriška«, čez zimo 1943/44 je imela oznako 32. in od februarja 1944 dalje je bila 30. divizija NOV in POJ. Novembra in decembra 1943 je bil njen sanitetni re- ferent dr. Vladimir Klein. Za njim je bil do 1. maja 1944 na tej dolžnosti me- dicinec Franc Bidovec-Frenk, katerega je nasledil dr. Du- šan Možina, ki je na tej dolžnosti ostal do konca voj- ne.

Spomladi 1944 je bila for- mirana pokretna divizijska bolnišnica. Njen prvi vodja je bil dr. Davorin Valenti. Kmalu ga je zamenjal ruski

zdravnik dr. Pavel Filipov. Ko je bil jeseni 1944 ta pre- meščen, je pokretno bolniš- nico do osvoboditve vodil medicinec Adam Medvešek.

V 17. SNOUB »Simona Gregorčiča«, ki se je jeseni 1943 ob ustanovitvi imeno- vala 1. Šoška, je bil sanitetni referent dr. Svetozar Jauko- vič, ki pa je bil kmalu pos- lan v 31. divizijo. Oktobra je bil na tej dolžnosti dr. Vla- dimir Klein, za njim pa no- vembra in decembra 1943 medicinec Franc Bidovec- Frenk. Januarja in v začetku februarja 1944 je bil brigad- ni sanitetni referent medici- nec Ernest Berke, za njim pa krajši čas medicinec Branko Stang Peter. Spomla- di 1944 je to dolžnost pre- vzel vojaški sanitetni tehnik (usposobljen v bivši jugo- slovanski vojski) Milovan Djurovič, ki jo je opravljal do konca vojne.

V 18. SNOUB »Bazoviški« je bil sanitetni referent zdravniški pomočnik Milo- rad Bogojevič-Jastreš. Decem- bra 1944 je bil na lastno že- ljo poslan na GS v Srbijo.

Nasledil ga je absolvent me- dicine Edo Lavtižar. Prej je bil sanitetni referent v Artilerijski brigadi, ki pa je bila proti koncu leta 1944 razformirana.

V 19. SNOUB »Srečka Ko- sovela« so se zvrstili nas- lednji sanitetni referenti: dr. Dušan Možina, medic. Bran- ko Stangl-Peter, dr. Davorin Valenti in medicinec Edo Jeraj. Bolničar Franc Kož- man je bil pomočnik sanitet- nega referenta do konca le- ta 1944. Po ukinitvi Dolomit- skega odreda jeseni 1944 je bila v brigadni saniteti me- dicinka Vidojka Omladič.

V 14. brigadi »Triestina d'Assalto« je bil leta 1944 sa- nitetni referent tržaški ki- rurg dr. Nordi. V začetku leta 1945 je bil premeščen v 7. korpus in na njegovo mesto v brigadi je prišel bolničar Franc Kožman.

V Dolomitskem odredu, ki je obstajal od januarja do septembra 1944, je bila sani- tetni referent medicinka Vi- dojka Omladič.

(Se nadaljuje)

DOPISNIKI NAM POROČAJO

MARIBOR

TESNO SODELOVANJE

Tesno sodelovanje z drugimi družbeno-političnimi organizacijami sta bistveni značilnosti ZB NOV Prežihov Voranc v Mariboru. Ta ugotovitev je še zlasti prišla do izraza na petkovi delovni konferenci ZZB NOV, kamor so poleg svojih članov povabili VVI, predstavnike krajevne skupnosti in drugih družbenopolitičnih organizacij. Ko že govorimo o tesnem sodelovanju, naj povemo, da še posebej zgledno sodelujeta odbora ZB NOV in VVI, kar se kaže v medsebojnem reševanju vsakodnevnih in tekočih zadev ter v medsebojni pomoči.

Treba je še reči, kot je poročal Lojze Jere, predsednik krajevne organizacije ZB NOV, da veliko število borcev sodeluje v skupščini in v svetu krajevne skupnosti, poleg tega pa še v šestih odborih in v temeljni ter v splošni delegaciji. Med njimi je precej takih, ki imajo v tej krajevni samoupravi in v delegatskem sistemu vodilne funkcije.

Na delovni konferenci so med drugim poudarili, da so tudi borci dolžni sodelovati pri izvajanju delegatskega sistema, nastopati proti sestankarstvu, frazarjenju, neutemeljenemu kritikantstvu, zahtevati dobro pripravo sestankov in od svojih delegatov zahtevati, da izvajajo svoje naloge in dosledno obveščajo o vsem, kar se tiče skupnih družbenih sredstev.

Precej so govorili tudi o ljudski obrambi, civilni zaščiti in družbeni samozasčiti ter se zavzeli za uresničevanje načela, da je samoobramba in varnost vprašanje nas vseh.

D. MIKLAVEC

AJDOVŠČINA

OBLETNICA SMRTI MARTINA GREIFA-RUDIJA

Lani 16. januarja je v Ajdovščini zadet od kapi umrl predsednik skupščine občine Martin Greif-Rudi.

Bil je nosilec spomenice 1941, saj je bil med prvimi ilegalci in borci, ko je bil že leta 1941 član okrožnega komiteja KPS v Mariboru. Spomladi 1942 je prišel že med primorske partizane, kjer je ostal vse do osvoboditve. Zlasti je pomemben njegov delež v NOB, ko je bil poveljnik 3. SNOUB Ivana Gradnika in do avgusta 1944 do osvoboditve poveljnik komande mesta Trst, kjer je v najtežjih razmerah uspel razviti trdno vojaško formacijo oboroženih delavskih bataljonov v samem okupiranem Trstu. Po vojni je bil Rudi vseskozi aktiven družbenopolitični delavec.

Prav na obletnico smrti je bila letos v kinodvorani v Ajdovščini žalna slovesnost, ki jo je pripravila skupščina občine z vodstvi občinskih družbenopolitičnih organizacij. Udeležili so se je delegati skupščine, številni občani ter šolska mladina pod vodstvom svojih učiteljev. Iz dvorane se je razvil sprevod na pokopališče, kjer so na lepo urejen grob položili vence in številne šopke cvetja.

C. Z.

RAVNE NA KOROŠKEM

KOROŠKA V ZIMI 1976

Te dni so se sestali predstavniki občinske konference ZSMS in člani predsedstva občinskega odbora ZRVS Ravne.

Na pobudo občinske konference ZSMS bodo v mesecu januarju organizirali akcijo »Koroška v zimi 1976«. Sodelovala bo tudi

OBČINSKI IN KRAJEVNI PRAZNIKI

● KOSTANJ

Dne 26. januarja 1942 je padel narodni heroj Vinko Megla.

● IVANJKOVCI

Dne 26. januarja 1945 so Nemci ustrelili devet talcev.

komisija za SLO pri občinski konferenci ZSMS. Organizator bo ZRVS, katere člani bodo tudi nastopili.

Mladina bo 24. in 25. januarja organizirala pohod po poteh koroških partizanov in sicer na relaciji Ravne-Naravske ledine-Sleme (kjer bodo udeleženci pohoda prenočili), drugi dan pa bodo nadaljevali pot na Kramarce, Smrekovec in zaključili pohod v Črni. To bi bil za udeležence kondicijski pohod, v primeru ugodnih snežnih razmer pa bodo neke etape tudi presmučali.

Organizator pričakuje, da se bo iz vseh osnovnih organizacij ZSMS udeležilo pohoda okrog 30 udeležencev, ZRVS pa je obljubila, da bo zagotovila na pohodu udeležbo okrog 15 svojih članov. Tako naj bi bilo skupaj na pohodu okrog 45 do 50 udeležencev.

Na pohodu naj bi predvsem preizkusili kondicijsko sposobnost in vzdržljivost udeležencev. Starejši člani ZRVS, aktivni udeleženci NOB v teh krajih pa bodo mladini pripovedovali o poteku bojev in zgodovini NOB na Koroškem.

To priložnost naj bi izkoristili tudi za to, da bi se mlajši udeleženci pohoda učili čitanja kart ter hoje in orientacije na terenu s pomočjo busole.

FRANJO SREBOTNIK

KAMNIK

ZA OBLJUBA NA KOSTAVSKI PLANINI

Vsako leto organizira krajevna organizacija ZRVS in ZB Tuhinjski tradicionalen pohod na Kostavsko planino. Ta pohod je bil 28. decembra. Namenjen je obujanju tradicij NOB in spominu na tragedijo, ki se je odigrala na tej planini 23. decembra 1942. Na planini so se utaborili borci Kamniško-korškega odreda, borci 2. čete Kaniškega in 2. čete Zasavskega bataljona, da bi se odpočili od nenehnih pohodov in da bi v miru dočakali novo leto. Nemci so zvedeli za partizane, jih ponoči obkolili in zjutraj se je začel neenak boj, v katerem je padlo 16 prvoborcev skupaj s komandantom Matijem Blejcem-Matevžem. O dogodku je govoril prvoborec in udeleženec bitke Rok Korošec-Boris. Pozval je mladince naj sledijo zgledu junakov, ki so dali domovini svoja življenja, da lahko sedaj naš mladi rod uživa svobodo. Te bitke se ljudje Tuhinjske doline še živo spominjajo in se z vse večjo udeležbo na slovesnosti oddoljujejo padlim borcem. Ta spominski pohod bo še zlasti ostal v spominu mladincem in mladinkam, ki so tega dne prostovoljno vstopili v teritorialno enoto. Častno zaobljubo je dalo 25 deklet in fantov. Razvili so tudi bataljonsko zastavo teritorialnih enot občine Kamnik. Po zaobljubi so se mladinci vpisali še v knjigo in s tem opravili sprejem v teritorialne enote. Svečanost je bila pomemben dogodek občine saj so bili to prvi mladinski prostovoljci, ki so bili sprejeti v teritorialne enote.

A. KONDA

JESENICE

PRIPRAVE ZA 11. ZIMSKI POHOD NA STOL

V teku so priprave za 11. zimski spominski pohod na Stol, ki bo potekal v znamenju 35 letnice vstaje in bo izveden v soboto ter nedeljo 21. in 22. februarja. Program bo obširnejši kot doslej. Akcijo borcev, planincev, lovcev in tabornikov bodo podprla časopisno podjetje Delo, Zito in Ljubljanska banka. Po pripravah sodeč, bo letošnji pohod presegel dosedanje rekorde. Udeležilo se ga bo tudi večje število graničarjev, vojakov iz bližnjih garnizij ter pripadnikov teritorialnih enot jeseniške in radovljiške občine. Vabljeni so tudi planinci iz zamejskih planinskih društev iz Celovca, Čedad, Gorice in Trsta.

Drugi dan pohoda, v nedeljo dopoldne, bo spominska svečanost pri obeležju Jožeta Kodra, ki je v boju med Cankarjevim bataljonom in Nemci 20. 2. 1942 padel na Stolu. Tu bo krajši kulturni program, spominski govor bo imel Zdravko

Taborniški odred Soških mejašev v Novi Gorici šteje približno 150 članov. Zelo marljivi so in že četrto leto zaporedno so zmagali na republiškem tekmovanju za značko Živka Lovšeta. Dne 27. decembra so na rednem občnem zboru sprejeli program dela za naslednje obdobje.

Foto: MILE GOJKOVIC

Črv, predsednik občinske konference SZDL, pripadniki JLA pa bodo izstrelili častno salvo.

Odbor opozarja udeležence, da se morajo ustrezno pripraviti, na sam dan pohoda pa primerno obleči. Obvezni so čevlji z globoko profilirano gumo, dva para rokavic in nogavic, sončna očala, dve smučarski palici, volnena kapa in topla obleka. Vsi udeleženci se bodo morali ravnati po navodilih alpinistov in gorskih reševalcev. Prepovedano bo vsako oddaljevanje od predvidene poti vzpona (rdeča zastavica) in sestopa (modra zastavica).

Časopisno podjetje Delo bo za udeležence pripravilo legitimacije, značke in diplome, Zito bo poskrbelo za okrepčilno čokolado, Ljubljanska banka pa bo krila del stroškov za organizacijo.

B. B.

DANILOVGRAD

SPOMENIK ČRNOGORSKEMU IN SLOVENSKEMU BORCU

Dne 21. decembra so v parku danilovgradskih vojašnice, ki goji tradicije 5. proletarske brigade, odkrili spomenik narodnemu heroju Milovanu Šaranoviću. Vojašnica je na tej slovesnosti prevzela njegovo ime.

Pokojni Milovan Šaranović se je rodil leta 1913 v Podkrajju pri Danilovemgradu. Starši so ga poslali najprej v gimnazijo, potem pa je končal študije na vojaški akademiji. Med razsulom aprila 1941 se je izognil ujetništvu in dočakal je dan vstaje svojega ljudstva. Kot nekdanjega častnika so ga soborci sprva gledali z nezaupanjem, toda po zaslugi svojih človeških in borčevskih vrlin je kmalu začel povelevati raznim enotam. Ob ustanovitvi 5. črnogorske proletarske brigade je bil že komandant bataljona, po premestitvi le-te v Bosensko krajino pa je postal namestnik komandanta brigade. Poveljeval ji je legendarni Sava Kovačević.

Novembra 1942 je Milovan odšel v Slovenijo, kjer je postal komandant Dolenjske operativne cone. Njegove enote so žele velike uspehe od Zumberka do vrat Ljubljane. Naši so hitro spoznali, da je prišel mednje izreden mož. Julija 1943 je zato postal načelnik glavnega štaba slovenske narodnoosvobodilne vojske. Padel je 30. julija 1943 hkrati s herojema Nandetom Kavčičem in Draganom Jevtičem. Njegovi posmrtni ostanki počivajo v grobnici narodnih herojev v Ljubljani.

Pri odkritju spomenika v Danilovemgradu je bila med številnimi občani navzoča tudi njegova šestinosemdesetletna mati.

MILAN LAH

MEŽICA

INVALIDI IN BORCI O SVOJEM DELU

Vojni invalidi iz Mežice in okoliških krajev so imeli prejšnji mesec redno letno konferenco. Pogovorili so se o dosežkih in rezultatih in med drugim so ugotovili, da ne morejo biti zadovoljni z zdravilišči. Iz znanih vzrokov jih kličejo na

zdravljenje v jesenskih in celo zimskih mesecih. Razumljivo je, da se mnogo invalidov v tem času ne more poslužiti ugodnosti. Ob tem pa so pripomnili, da so tisti, ki so doplačali 60 oziroma 40 dinarjev na dan, lahko šli na zdravljenje v septembru.

Invalidski dodatek prejema 12 invalidov in družinskih upravičencev. Zdravljenja je bilo deležno pet članov, na letovanju v Strunjanu pa so bili trije. Skupno število invalidov je 39.

Pogovorili so se tudi o nekdanji partizanski bolnišnici v Bistri pri Crni, kjer se je zdravilo trideset borcev. Ta kraj je nedvomno zaslužil, da obnove v njem spominsko obeležje.

Med razpravo o življenju naše manjšine na Koroškem je prišlo na dan, da je v Smihelu pri Pliberku manjša tovarna filtrov, v kateri je zaposlenih več žensk z jugoslovanske strani. Te so morale vse leto gledati v dvorani otok z rožami, ki so tvorile kljukasti križ. Rečeno pa je bilo tudi to, da več naših državljanov hodi v Avstrijo na sezonsko delo. Da bi si pridobili simpatije delodajalcev, pa večkrat pozabijo na svojo državljansko pripadnost in sramotijo svojo domovino. V obmejnem kraju se je treba še posebej ozirati na narodno čast.

Prav tako decembra so se sestali borci aktiva v mežiškem rudniku. Aktiv so ponovno ustanovili leta 1972. Vanj je bilo takrat včlanjenih 165 tovarišev. Od takrat se jih je upokojilo 82, umrlo pa jih je 12. Sedanjih 71 članov aktivno sodeluje pri vseh vprašanjih, ki se tičejo borcev v okviru podjetja. Kolektiv rudnika jim gre na roko. Lani jim je dodelil poldrugi milijon starih dinarjev. Uporabljajo jih za svoje delovanje in za pomoč tovarišem v primerih dolgotrajne bolezni. Pripravljajo pravilnik o delitvi osebnih dohodkov borcev, ki so člani kolektiva. Sedmim članom so ob življenjskem jubileju podelili v spomin knjige.

Ob koncu delovne konference so poslali republiškemu odboru ZZB NOV resolucijo, v kateri zahtevajo ureditev vprašanja o statusu borcev, ki nimajo priznane delovne dobe pod nemško okupacijo med 6. aprilom 1941 in odhodom v partizane.

IGNAC ZDOVC

CERKNO

SLOVESNOST OB SPOMENIKU

Dne 27. januarja bo ob 10. uri dopoldne v Cerknem spominska slovesnost ob spomeniku tečajnikov, ki so padli 1944. leta.

Po slovesnosti se bo sestal na razširjeni seji odbor za izgradnjo osnovne šole — spomenika NOB in pod predsedstvom tovariša Mihe Marinka razpravljalo o poteku akcije za dograditev šole; posebej o težavah šolskega kolektiva pri izpolnjevanju osnovne zamisli šole: prenašanje vrednot in tradicij narodnoosvobodilnega boja.

Založba BOREC prosi avtorja rokopisa NA BEGU, ki ga je pod šifro PETER 1323 poslal na natečaj za Kajuhove nagrade, naj se oglasi v uredništvu ali pa naj pošlje svoj naslov.

ZALOŽBA BOREC

Jubilej partizanskega zdravnika

Znani partizanski zdravnik dr. Aleksander Gaia-Peter praznuje šestdeseti rojstni dan. Izvira iz številne delavske družine. Mlade dni je preživel največ v Mariboru. Po končani gimnaziji se je vpisal na medicino in leta 1941 je promoviral. Bil je še stazist, ko je spomladi naslednjega leta odšel med partizane. Bil je borec in zdravnik. Kdor ga je poznal že takrat, se gotovo spominja, kako je opravljal svoj poklic zdaj v premajhni zdaj v preveliki obleki, za vratom pa je imel obešeno pištolo. Včasih je kar z navadno žago opravil amputacijo in s kleščami izdiral zobe.

Povrh partizanskih izkušenj si je nabral v enotah po notranjskih gozdovih, kjer je prebil skoraj leto dni. Prestal je tudi roško ofenzivo. V enem izmed svojih del opisuje tragedijo partizanskih ranjencev na Oganjih. Svojo vlogo opisuje skromno in brez patetike. Vselej se je zavedal, da mora pomagati.

Spomladi leta 1943 je Peter moral oditi na Primorsko. Kot sanitetni referent je organiziral sanitetne postaje, ki so bile raztresene na ozemlje od Idrije do Kanina. V njih so se zdravili ranjeni in bolni partizani.

Razpad Italije je dočakal v sanitetni postaji števil. I v okolici Idrije. Hitro je odšel v Vipavsko dolino. Na Vojskem je pripravil sanitetno službo za ranjence z goriške fronte. Ko so Nemci vdrl v Vipavsko dolino, je poskrbel za evakuacijo ranjencev v Trnovski gozd. Potem je sledil premiku proti Beli pri Idriji. Bližala se je zima, konca vojne pa ni bilo več videti. Petru so zaupali nalogo, da ustanovi centralno vojaško bolnišnico. Od Tratnika je mrkne decembra dne odšla v neznane kraje skupina borcev. Njihova naloga je bila zgraditev barake za ranjence. Ob novem letu 1944 je bila postavljena postojanka A, v katero se je vselila prva skupina ranjencev. Vodstvo bolnišnice je bilo zaupano dr. Pavlu Jerinovi, po kateri se je pozneje imenovala ta partizanska bolnišnica.

Tovariš Peter je kmalu moral prevzeti nove dolžnosti pri 9. korpusu. Rad se je vračal tudi v tem času med svoje soborce. Po osvoboditvi so ga službene dolžnosti vodile po vsej naši domovini. Dočakal je tudi upokojeve. Nikoli prej ni bil ne rezbar ne kipar, zdaj pa mu je tudi to priljubljen posel. Toda na preteklost ne pozablja. Ni dolgo tega, ko je napisal knjigo Spomini partizanskega zdravnika, za katero mu je bila podeljena nagrada 22. julija. Iz njegove knjige je razvidno, kakšnega pomena je partizansko zdravstvo, ki mu je Peter posvetil toliko ljubezni.

Pred nedavnim je praznoval pomemben življenjski jubilej.

MARJAN POLJANSEK

IMELI SMO LJUDI

Franc Potočnik

V Mariboru je pred kratkim preminil Franc Potočnik. Rodil se je leta 1901 v Gornji Radgoni. V NOB je aktivno sodeloval od leta 1941 do 1944, ko so ga zaprli in poslali v Dachau. Bil je odlikovan z medaljo zaslug za narod in z ordenom dela z zlatim vencem.

Ivan Doljak

Dne 4. decembra so v Ajdovščini pokopali Ivana Doljaka. Rodil se je v Grgarju leta 1911. Vsi Doljakovi so aktivno sodelovali v NOB. Ivan se je po razpadu Italije vrnil iz vojske in je takoj vstopil v Gradnikovo brigado. Kot zaupnega borca so ga dodelili v konspirativno službo bolnišnice Pavla. Za svoje zasluge je prejel dvojne odlikovanj. Od pokojnega so se poslovili člani SVPB Pavla in drugi borci.

Alojz Stanek

Na mirogojskem pokopališču v Zagrebu so se 24. oktobra za vedno poslovili od Alojza Staneka, borca za severno mejo. Rodil se je leta 1899 na Hraševskem vrhu pri Radencih. Med vojno je aktivno sodeloval v NOB na območju Zagreba.

Anton Černetič

Decembra so na Dobrovi pri Ljubljani pokopali Antona Černetiča, ki je preminul za posledicami prometne nesreče. Star je bil komaj 55 let. V letu 1941 je kot italijanski vojak prešel v angleško osmo armado, leta 1944 pa se je vključil v NOV. V vojni je izgubil nogo.

Mirko Hrast

Na kobariškem pokopališču so se 30. decembra za vedno poslovili od Mirka Hrasta iz Kobarida. Rodil se je v Sušidu leta 1919. Leta 1940 je kot mobiliziranec moral oditi v Libijo. Novembra 1941 je prostovoljno prešel k zaveznikom, ki so ga naslednje leto poslali na libijsko bojišče. Spomladi leta 1943 je vstopil v elitno enoto Komandos, opravil posebni tečaj in odšel na bojišče. Sodeloval je v bojih pri mostobranu ob Volturnu, v ruševinah Cassina in na dalmatinskih otokih. Se leta 1944 so mu dovolili oditi v NOVJ, kjer se je vključil v prekomorske brigade. Po vojni je bil delavec LM.

Jera Mitri

V Kokri je 5. septembra preminula Jera Mitri, rojena Sluga. Dosegla je starost 79 let. Ob požigu Kokre v juliju 1942 ji je okupator požgal domačijo, njo in štirinajstega sina pa je izgnal na Bavarsko.

Alojzija Brodej

Ob koncu leta je v Spodnjem Dolu pri Vitanju umrla Alojzija Brodej. Rodila se je leta 1895. V njeni hiši, pri »Malinovcu«, je bila partizanska javka. Z vso družino je nesebično podpirala NOB in aktivno sodelovala. Bila je odlikovana z redom zaslug za narod.

Franc Dolinar

Na Dobrovi pri Ljubljani so decembra pokopali Franca Dolinarja iz Brezja. Rodil se je pred 65 leti. Z osvobodilnim gibanjem je začel organizirano sodelovati v prvi polovici leta 1942. Še istega leta je bil zaprt in odpeljan najprej na Rab od tam pa v Renicci. Po razpadu Italije so ga zajeli Nemci in odvedli v Buchenwald ter nato v Doro.

Jože Gubanc

V Vodichah pri Ljubljani so 29. decembra pokopali Jožeta Gubanca. Dosegel je starost 52 let. Bil je borec po raznih predelih Slovenije in na Koroškem. Prejel je medaljo za hrabrost.

Simon Bider

Maja lani so v Vodichah pri Ljubljani pokopali Simona Bidra. Star je bil 65 let. V NOB je začel sodelovati že leta 1941, zaradi česar so ga okupatorji tudi zaprli.

Katarina Črnivec

V Vodichah pri Ljubljani so 4. decembra pokopali Katarino Črnivec iz Sela. Stara je bila 81 let. Aktivno je sodelovala v osvobodilnem gibanju. Opravljala je tudi kurirsko službo za partizane.

Vera Pavšič

Na kanalskem pokopališču so se 24. decembra za vedno poslovili od Vere Pavšič. Rodila se je na Bregu pri Borovnici. Septembra 1944 je vstopila v partizanske vrste. Tudi po vojni je aktivno delovala v družbenopolitičnih organizacijah in je sodelovala v vseh krvodajalskih akcijah. Za zasluge je prejela odlikovanje.

Jože in Alojzija Gorenc

Na pokopališču v Bučki so se 19. novembra zadnjič poslovili od zakoncev Jožeta in Alojzije Gorenc, ki sta tragično preminula v prometni nesreči. Jože se je rodil pred 72 leti v Raduljah pri Bučki. Bil je večletni predsednik in tajnik ZB NOV. Leta 1920 je bil zaprt pol leta zaradi udeležbe pri demonstracijah krmeljskih rudarjev. Septembra 1943 je bil izvoljen za odposlanca Kočevskega zbora. Potem se je največ zadrževal v štabu Dolenjskega odreda. Dne 4. decembra so ga zajeli nemški policaji. Poslali so ga v taborišče Millberg 4b na Poljskem. Po osvoboditvi je opravljal številne družbenopolitične funkcije. Tudi pokojna žena Alojzija je bila aktivistka.

Peter Lakner

Zadnjega decembra je v Livoldu pri Kočevju preminul Peter Lakner. Rodil se je leta 1899 v Borovcu. Z vso družino se je kmalu vključil v NOB. Leta 1942 je bil odpeljan v internacijo, po vrnitvi pa je bil aktivist do osvoboditve. Njegov sin Peter je padel kot junak v Jelenovem žlebu.

Franc Krivec

V Ročah nad Slapom ob Idriji so 12. decembra pokopali Franca Krivca-Bora. Rodil se je na Slapu leta 1891. Spomladi 1942 je bil izvoljen v vaški odbor OF. Pozneje je bil zadolžen za sprejem in predajo pošte VOS za Banjško in Sentviškogorsko planoto, za Dolenjo in Gorenjo Trebušo, Most na Soči in Tolminski Lom. Svoje dolžnosti je opravljal do osvoboditve.

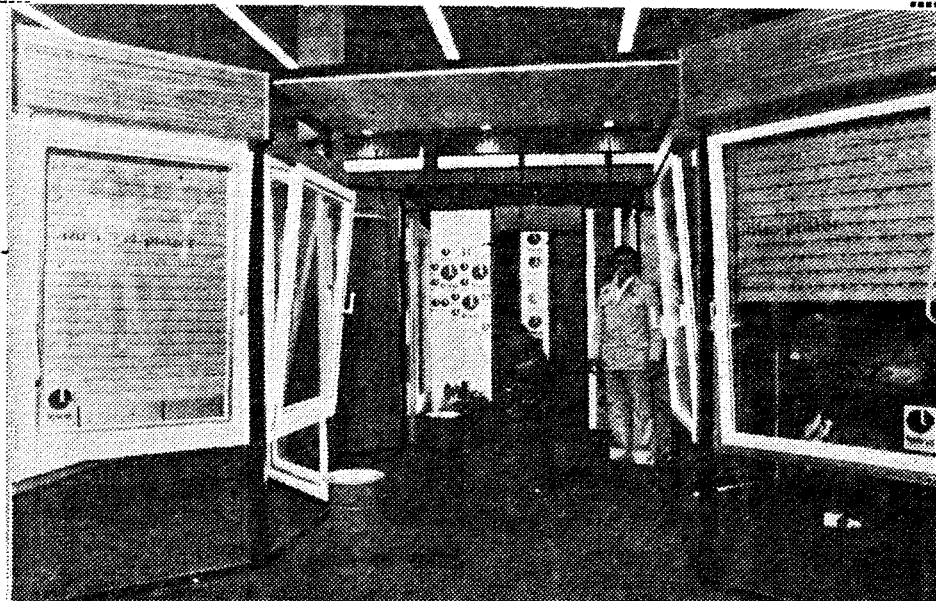

Alojzija Gerbec

Na pokopališču v Kanalu pri Novi Gorici so 16. decembra pospremili na zadnji poti partizansko mater Alojzijo Gerbec. Rodila se je na Kanalskem vrhu leta 1892. Leta 1942 se je vključila v osvobodilni boj. Pri njej so se zadrževali prvi partizani, po cele enote, VDV, kurirji in gospodarska komisija. Bila je članica AFŽ in od leta 1943 KPS.

lesna
gozdarstvo in lesna
industrija o. sol. o.
slovenj gradec

Vam nudi iz svojega dopolnjenega in tradicionalno kvalitetnega programa naslednje izdelke in storitve:

- Žagan les, glavoce, ladijski pod, masivne obloge, razni tehnični les ter drogove za vode.
- SUMO-suhomontažna furnirana vrata, primerna za vgraditev v vse notranje prostore: stanovanja, poslovne prostore, hotele, šole itd.
- Vgraditev je enostavna. Površina vrat je trajna, estetska in primerna kombinacija z ostalo opremo.
- Krilo in podboje sta furnirana s plemenitimi furnirji: hrast, anigre in mahagoni.
- INTRO okna s podbojem iz mahagonovega lesa ter s plastičnim krilom, ki je zastekleno s termoz izolacijsko šipo. Okno je izdelano po licenci zahodnonemške firme ROTO in ga posebej priporočamo zaradi odlične toplotne in zvočne izolacije.
- IZOLIR okna so v celoti izdelane iz žaganega lesa, svetle, jelke (krilo in podboje). Ter prav tako zasteklena z izolacijsko šipo. Izdelujemo jih v beli izvedbi (pleskana) ter v naravni izvedbi (sandlins).
- Furnirane zidne in stropne obloge so izdelane iz iverne plošče, furnirane s plemenitimi furnirji: hrast, jesen, brest, macesen, anigre, sapeli in koto. So robno ali nerobno furnirane, s furniranim ali nefurniranim presedom, ter površinsko obdelane s trajnim nit lakom. V dopolnilnem programu imamo strukturirane — lužene obloge, izdelane iz furnirane iverne plošče. Lužene so v različnih barvnih odtenkih. Primerne so za oblaganje sten in stropov v najrazličnejših prostorih, ki jim dajejo prijetno domačnost. Montaža je enostavna.
- Oplemenitene iverne plošče so površinsko obdelane z molaminsko dekor folijo različnih barv in lesnih desnov. Primerne so za izdelavo kuhinjske in ostale stanovanjske opreme, posebno v šolah, vzgojno varstvenih ustanovah, bolnicah, poslovnih prostorih in v drugih javnih zgradbah.
- Zimske in letne turistične storitve na zapadnem Pohorju, Slovenj Gradcu, Mislinji, Črni, Dravogradu, Ravnan in Vuhredu. Smučišča so urejena za začetnike in zahtevne tekmovalce.

Naše kvalitetne izdelke lahko kupite po konkurenčnih cenah v prodajalnah Slovenijalesa, Lesnine in v vseh večjih trgovinah z gradbenim materialom.

paloma®

žepni robci

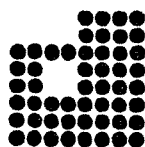
sladkogorska
sladki vrh

WILLIAM

LESNO KEMIČNA INDUSTRIJA

lesonit.

DELO

**ČASOPISNO IN GRAFIČNO
PODJETJE LJUBLJANA**

Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine.*

Izdeluje enobarvne in večbarvne klišee v najmodernejši tehniki.

V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnica in plastificirnica.

Izdaja osrednji slovenski dnevnik
»DELO«.

Tednik ITD, štirinajstdnevnik NAŠI
RAZGLEDI, revijo AVTO, revijo STOP,
revijo JANA, ZABAVNIK

ZAKAJ FRUCTA JUICE NI SLABŠI OD DOMA IZTISNJENEGA POMARANČNEGA SOKA?

Zato, ker ne vsebuje ničesar, kar ni že v sveže iztisnjenem pomarančnem soku. Je brez dodanega sladkorja, nerazredčen, brez vsakršnih konzervantov, aromatov ali drugih dodatkov. Fructa juice je preprosto čist, pasteuriziran pomarančni sok. Embaliran je v praktični in popolno zaščiteni hyppa embalaži, ki ne daje soku nikakršnega priokusa.

ZAKAJ JE FRUCTA JUICE BOLJŠI OD DOMA IZTISNJENEGA POMARANČNEGA SOKA?

Zato, ker je iztisnjen iz dozorelih sveže obranih pomaranč, kakršne najdete samo na sončnih plantažah Brazilije in Bližnjega vzhoda.

Zato, ker sveže iztisnjen sok takoj globoko zamrznejo in zato med transportom ne izgubi prirodnosti in vitaminov. V Fructa juicu je več vitaminov kot v ustreznih količinah soka, iztisnjenega iz umetno dozorelih pomaranč, ki so bile obrabne že pred meseci.

Zato, ker 2 del Fructa juica vsebuje sok pol kilograma pomaranč, 7 del Fructa juica, kolikor ga je v hypo embalaži, pa sok skoro dveh kilogramov pomaranč in ker je preprosteje odpreti hypo, kot pa iztisniti 15 pomaranč.

Zato, ker je cenejši!

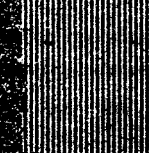
© 1997 by John Wiley & Sons, Inc.

MEMBERSHIP

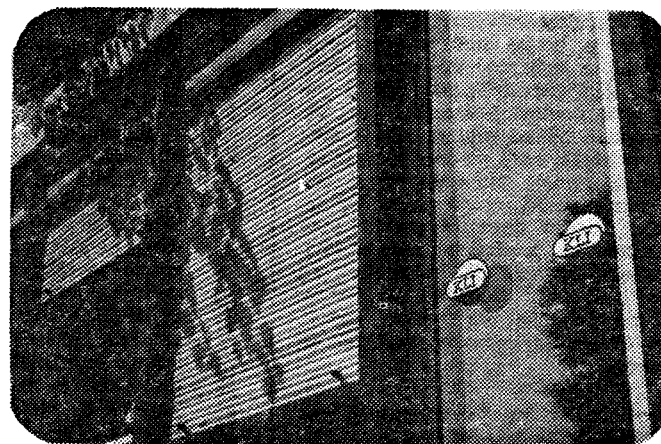
1998

[illegible]

INFORMATION

**Dolenji
Logatec
tel. 74-260**

proizvađa

- vezana okna in balkonska vrata
- enojna okna sodobnih dimenzij in balkonska vrata z izolacijskim steklom
- plastificirane profile in eslinger rolete
- kolonial stole raznih tipov in barv in druge proizvode drobnega pohištva

POIZVEDBA

V prvi polovici maja leta 1945 je bolničar S. A. padel v Kolpo v Starem trgu ob Kolpi. Ob tej priložnosti sta se mimo sprehajali dve bolničarki, ena od teh je bila stara okoli dvajset let, ime pa ji je bilo Darinka. Pogumno je skočila v reko Kolpo in rešila že utaplajočega bolničarja, ki ni znal plavati.

Rešeni S. A. bi se želel z Darinko seznaniti in prosi, naj se mu javi na naslov: Leopold Kotar, Stjenkova 20, 65290 Sempeter pri Gorici.

BORCEM 14. DIVIZIJE

Vabimo borce Bračičeve, Šercerjeve in Tomšičeve brigade ter staba Stirinajste divizije na trinajsto, že tradicionalno

srečanje borcev XIV. divizije,

ki bo v soboto, 7. februarja leta 1976 ob 19. uri v spodnji dvorani Doma JLA v Ljubljani.

SPOMINSKA SLOVESNOST ZA KAMNITNIKOM

Republiški odbor ZZZB NOV Slovenije, ZZZB NOV Škofja Loka in skupščina občine Škofja Loka organizirajo

v ponedeljek, 9. februarja ob 16. uri pri spomeniku za Kamnitnikom,

žalno slovesnost v spomin petdesetim ustreljenim talcem

Odhod bo ob 15.30 uri z Mestnega trga v Škofji Loki.

POZIV AKTIVA ZB NOV ŽELEZNIČARJEV

Aktiv ZB NOV — železničarjev pri prometni sekciji v Postojni je na svoji drugi redni seji med drugim sprejel tudi sklep, da se na mestih ob progi, kjer so bili razni boji med narodnoosvobodilnim bojem ter stalni prehodi enot partizanskih enot in kurirjev, postavijo spominska obeležja.

Spominska obeležja bi skupaj z aktivom ZB NOV postavila progo-vzdrževalna služba železniškega gospodarstva.

O tem so bili obveščeni že vsi občinski odbori ZZZB NOV, vendar člani aktivna ZB NOV — železničarjev Prometne sekcije Postojna mislimo, da bi nam pri našem delu lahko pomagali tudi posamezni udeleženci narodnoosvobodilnega boja.

Sporočila o mestih, kjer naj bi postavili zgoraj omenjena spominska obeležja, nam pošljite na naslov:

Aktiv ZB NOV — železničarjev pri Prometni sekciji Postojna, Kraigherjeva 11, 66230 Postojna.

To je bila zdaj čudna šola. Slovensko mladino naj bi spremenila v nemško, takšen je bil načrt nacistov. Otroci so se le malo učili, največ so peli in korakali. Učitelj je bil zelo živčen in je rad pogosto tepel dečke in deklice, zlasti kadar jih je slišal slovensko govoriti. Učiteljica Gertruda ni jemala v roko šibe. Otroke, ki so se pomenkovali slovensko, je samo poslala stat v kot. Bila je drobno dekle z veliko rumeno frizuro in nič preveč hudobna.

Cas je bil nemiren. Marsikje v okolici Dola so se pojavili oboroženi partizani. Nemcem so delali hude preglavice, našim

Stresla se je po vsem telesu, proseče je sklepala roke. Seveda ni razumela nadaljnjih partizanovih besed:

»Vedeti morate: kdor hoče slovensko otroke vzgajati, mora sam znati njihov jezik! Če dve leti prebivate v Doli, a se še niste privadili naši govorici! Ali tako zelo sovražite naše ljudstvo? Zakaj ste potem tukaj?«

Na vse je molče prikimala. Zato ji je vodja ponovil vse prejšnje še v njenem jeziku:

»Niso me vprašali,« se je opravičevala, »ko so me poslali v Dol. Kraja nisem poznala in nisem šla rada.«

Učiteljica Gertruda

Dogodilo se je med vojno, ko je v naši domovini vladala surova okupatorjeva pest. Dogodilo se je v večji južnoštajerski vasi, ki se je imenovala Dol. Tu so živeli kmetje in rudarji. Njihovi otroci so obiskovali šolo, ki je bila do leta 1941 slovenska.

Pa so Nemci pridrli v Celje in potem so tudi v bližnje kraje prihajali njihovi vojaki, žandarji in policisti. Ze nekaj dni po prihodu so odpeljali učitelje in učiteljice pa še nekatere druge Slovence in jih zaprli. Tako je bilo tudi v Doli.

Dva meseca je šola ostala zaprta in prazna. Potem sta se v njej naselila dva tuja, nemška človeka — mladi učitelj Eberhard z očali na nosu in učiteljica Lora, sitna ženska. Prikazal se je tudi novi župan Klaus, že prileten mož, upokojeni davkar iz avstrijskega Leobna. Ta je bil rojen v Mariboru. Znal je za silo slovensko govoriti, a samo kadar je moral kaj dopovedati komu, ki nemško ni razumel. Učiteljica Lora se je čez leto dni vrnila v Gradec in nadomestila jo je prav mlada učiteljica Gertruda.

ljude pa so krepili pogum in vse več jih je bilo. Pogosto so se oglašali strelji. Nekajkrat sta učitelj in učiteljica prestrašena zbežala v Velenje ali Celje, tam sta se čutila varnejša. Njega so kmalu poklicali v nemško vojsko. Zlasti mladina si je oddahnila.

Gertruda je ostala na šoli sama. Bila je videti precej pogumna. Menila je pač, da ji nihče ne bo ničesar hudega storil, saj ni sovražila naših otrok in tudi z odraslimi je skušala biti prijazna. V kraju je imela družbo nemškega župana in njegove žene.

Leta 1943 se je življenje še zaostriilo. Nemci niso nikjer več zmagovali, pričeli so se umikati. Zavezništvo, fašistična Italija, se jim je izneverila. Še več težav je okupatorju prineslo naslednje leto 1944.

V Doli so se večkrat prikazali partizani, v oktobru istega leta pa so se zadržali ves dan. Bilo jih je nad trideset. Se pravočasno je v Celje pobegnil nemški župan z ženo. Tako se mu je mudilo, da učiteljice Gertrude niti ni utegnil obvestiti o grozeči nevarnosti.

Ze zgodaj dopoldne je patrolja petih partizanov stopila v šolsko poslopje. V tem času pouka je bilo odprto. Tablo z nemškim napisom so iznad vhoda zbili na tla. Gertrudi so otrpnile noge, roke in jezik, ko jih je zagledala v svojem razredu. Otroci pa se borcev in njihovega orožja niso ustrašili, kar nasmejnili so se jim. Sicer pa šolarjev ni bilo dosti, saj mnogi niso več hoteli hoditi v tujo šolo. Jezik so slabo razumeli in tudi ničesar koristnega se ne bi v njej naučili.

Mlad partizan je s puško dregnil v stensko Hitlerjevo podobo, da se je sesula. Z zidu je strgal nemške napise in slike.

Vodja patrolje, čvrst mož s temnimi brki, je Gertrudo vprašal:

»Kaj počenjate tu med slovenskimi otroki? Zakaj ne poučujeta raje doma v Nemčiji?«

»Ste vi Slovenci?« je partizan nato vprašal otroke.

»Da, Slovenci smo!« so nekoliko ponosno odvrnili.

»Ali ste se tudi v šoli med seboj slovensko pogovarjali?«

»Tudi, vedno, čeprav bolj po tiho.«

»Ali vas je tale nemška učiteljica kdaj slišala govoriti po naše? Vas je tedaj kaznovala? Vas je tepla?«

»Tepel nas je samo učitelj Eberhard,« je pojasnil eden od fantov. »Ta je odšel. Učiteljica pa nas ni tepla. Za kazen nas je samo pustila stati v kotu, pri zidu. Sploh ni imela šibe, le palčico, da je z njo kazala na zemljevidu.«

»Tako torej!« je vodja patrolje nemško nadaljeval. »Učencem niste dovolili govoriti njihovega materinskega jezika!«

»Bilo je strogo prepovedano. Tudi bi jih ne razumela...«

»Ste jih tepli, če vas niso ubogali?«

»Nikoli! Le vprašajte jih!«

»To že vem. Ampak če bi bili kdaj samo enega od njih udarili zaradi slovenskega govorjenja, bi vas mi zdajle enako kaznovali, ker ne govorite v našem jeziku. Dali bi vam jih dvajset s palico. Pošiljali pa ste takšne zločince v kot, ali ne?«

»Nekaj sem pač morala storiti...«

»Tudi mi moramo z vami nekaj storiti. Tudi mi vas bomo pustili stati v kotu, čeprav je to dosti premila kazen. Hitro, takoj!«

»Ubogati vas moram,« je tiho dejala, zdaj že precej pomirjena. Stopila je v kot, kjer sta se blizu vrat stikala zida. Sklonila je glavo z bujnimi rumenimi lasmi in se ni ozrla. Gotovo se je sramovala takšne kazni pred očmi lastnih učenk in učencev. Učiteljica je morala stati v kotu! Se je kaj takega že kdaj kje zgodilo?

Vodja patrolje je v njenem jeziku povedal še to:

»Potujčevali ste nam otroke, naše otroke! Ali boste še dalje opravljali tako gnusno delo? Ali se hočete še dalje pokoravati zločincu Hitlerju in njegovim fašistom? Ste tudi vi nacistka?«

Ne, tega nočem več! Vrnila se bom domov v Kapfenberg, k mami. Pomagala ji bom v trgovini. Saj sploh nisem še prava učiteljica. Samo dve leti sem bila na učiteljsku. Vse vam rada obljubim. Prišedem...«

»Želim vam verjeti. Dajemo vam časa do jutri zvečer, da se od tod preselite. Le onkraj stare meje je vaša domovina, a ne tu!«

»Storila bom to, verjemite mi, prosim.«

»Obrnite se od zidu spet semkaj! Opravičite se otrokom! Zanje se je šola končala! Naj imajo počitnice, dokler ne pridejo v Dol spet naši učitelji!«

Gertruda je sklenila roke in jih dvignila pred deklice in dečke, kakor da jih prosi odpuščanja. Prikimali so ji, saj so jo razumeli, in še nasmejnili so se ji. Nato so odkorakali v spremstvu partizanov. Tem so se zdaj na novo pridružili trije mladi Doljani. Medtem se je pred šolo zbralo več vaščanov in vaščank. Zelo jim je ugajalo, kar so videli. Bilo je čudovito! Še stari šolski služitelj Tonč je izpred vrat veselo mahal z brezovo metlo.

Naslednji dan je Gertruda s prtljago odpotovala v Celje. Tu je šolskemu nadzorniku priznala, kaj je partizanom morala obljubiti. Grdo jo je ozmerjal in jo pognal čez prag.

Šolske počitnice v Doli so trajale komaj mesec dni. Prišli sta namreč dve mladi partizanski učiteljici in šola je bila spet slovenska. Z nje je zaplapolala naša zastava še pred koncem velike vojne. Da bo zmaga v njej naša, o tem ni bilo več dvoma. Naj živi svoboda!

FRAN ROŠ

POČITNIŠKA SKUPNOST ZZZB NOV LJUBLJANA — BANJOLE

razpisuje

za počitniški dom v Banjolah prosta stalna delovna mesta in za sezonsko delo od 25. maja do 25. septembra, in sicer:

1. računovodje — bilancista, stalno delovno mesto
2. gl. kuharico — kuharja
3. pomoč. gl. kuharice — kuharja
4. dve kuharici KV
5. osem kuhinjskih delavk, PKV
6. šefa strežbe
7. dva natakarja, KV
8. osem servirk, PKV
9. dve blagajničarki za register kaso
10. vodja točilnice, KV

11. štiri točajke — točajke, PKV
12. dve prodajalki drob. trg. blaga v kiosku
13. dva šoferja — mehanika, KV
14. ekonom — šofer, KV trg. stroke
15. skladiščnik — PKV
16. dve čistilki za zunanja in notranja dela
17. dva vratarja — čuvaja

POGOJI:

pod 1.: višja šolska izobrazba finančne stroke s triletno prakso ali srednja ekonomska oz. njej podobne šole s petletno prakso v računovodstvu z najmanj dve leti samostojnega dela
pod 2. in 3.: VKV kuharske smeri z dve-

letno prakso ali kvalificirani delavec s petletno prakso
pod 6.: visokokvalificirani natakar z dveletno prakso ali kvalificirani s 5-letno prakso v tej smeri
pod 12. in 14.: poklicna trgovska šola z dve leti prakse v trgovski ali gostinski dejavnosti.
Osebnosti prejmejo so zasnovani po samopravnem sporazumu delovne organizacije. Razpis velja do zasedbe delovnih mest. Ponudbe pošljite na naslov: Počitniška skupnost ZZZB NOV Ljubljana, Komenskega ulica 7.
Ostale informacije interesenti lahko dobijo v Ljubljani, Komenskega 7/II., soba 59 ali na telefon 310-044 int. 220.

Vabimo vas, so nam sporočili, pa smo prišli.

Ni nam bilo žal, četudi je bilo govora o dogodku, kakršnim navadno, zaradi pomanjkanja prostora in časa, ne posvečamo tolikšne pozornosti. Izkazalo se je, da to tudi ni povsem prav! Priložnost je treba pač izkoristiti za vsebinsko širši pogovor, to smo storili in časnikarjeva beležnica je na mah polna.

Pomenili smo se o tem in onem, potem pa se skupaj z mladimi iz šole za oblikovanje povselili ob njihovem in, saj nam ne bodo zamerili, tudi našem delovnem uspehu.

Za dvomje tu ni prostora: otvoritev mladinske sobe sodi prav gotovo med delovne uspehe.

Sami so si jo uredili, s prostovoljnim delom in konec koncev v prostorih, v kakršnih životari šola za oblikovanje v Ljubljani, dobiti sobo, ki niti ni tako majhna in zdaj prav čedno urejena, tudi ni kar tako.

»Je tod posredi polno razumevanje vodstva šole in celotnega profsorskega zbora do prizadevanj mladih za uspešnejši in vsebinsko bogatejši jutrišnji dan, ki temelji na enakopravnih in samoupravnih odnosih?« smo poprašali Bojana Stariča, dijaka četrtega letnika, ki je bil pred devetimi kongresom mladih v Moravcih pri Murski Soboti leto dni predsednik mladinske organizacije in je še zdaj eden izmed najbolj prizadevnih članov le-te.

Pritrdilni odgovor nas je razveselil, še z večjim zadovoljstvom pa smo zabeležili besede, ki jih je Bojan Starič nanizal v nadaljevanju pogovora.

Ne samo tiste, s katerimi je opozoril na bistvene premike v delu mladinske organizacije, saj jih v tem pokongresnem obdobju čutimo malodane v vseh osnovnih organizacijah Zveze socialistične mladine Slovenije. Razveselila nas je predvsem ugotovitev, da je opaziti premike v ljudeh samih, posebno v prvih in drugih letnikih.

Torej v pokolenju, ki prihaja!

RAZVIJANJE IN NEGOVANJE REVOLUCIONARNIH TRADICIJ

V OGLEDALU NASEGA ČASA

MLADINSKA SOBA

Ali: prizadevanja mladih v šoli za oblikovanje so rodila prve sadove

BOJAN STARIČ

»Gre za človeške vrednote, ki smo jih v nekaj zadnjih letih na naši šoli pogrešali ali pa jih nismo znali odkriti, razvneti,« je rekel Bojan Starič. »Vedno več je tudi takih, ki sami izražajo željo, da se včlanijo v mladinsko organizacijo, da delajo, da pomagajo.«

Pravkar zapisane besede je potrdil tudi Bojan Maraž, dijak tretjega letnika, ki je odgovorno nalogo predsednika mladinske organizacije prevzel pred dobrimi štirinajstimi dnevi.

In nam nato postregel nekaj podat-

BOJAN MARAŽ

kov: na šoli je tristopetindvajset dijakov in od le-teh je več kot polovica članov Zveze socialistične mladine Slovenije. Zvedeli smo, da so pred nedavnim organizirali uspešen šahovski turnir z Zavodom za slepo mladino in dejavno sodelovali tudi pri organiziranju razstave industrijskega oblikovanja, pripravljene v počastitev tridesete obletnice ustanovitve šole.

V šoli za oblikovanje v Ljubljani torej merijo prve korake na poti, ki so jo v mnogih osnovnih organizacijah

Zveze socialistične mladine Slovenije že prehodili.

Tako se z njimi, na primer, nismo mogli pogovoriti o delu aktiva mladih komunistov, saj na šoli ni mladega človeka, ki bi bil član Zveze komunistov Slovenije, zato pa so bili toliko zgovornejši, ko je beseda nanesla na praznovanje tridesete obletnice osvoboditve in zmage nad fašizmom.

Se marsikaj nas je zanimalo, a smo vprašanja raje prihranili za naš prihodnji obisk.

Skrbno pa smo si zapomnili besede tovariša Hočevarja, predsednika šolskega sveta, ki je dejal: »Želimo, da bi mladinska soba ne bila samo zatočišče vozačem, ampak tudi pogoj za uspešno družbenopolitično delo.« In besede predsednika mladinske organizacije, s katerimi se popolnoma strinjamo: »Važno je predvsem to, da smo začeli in dokazali, da znamo in da hočemo delati.«

Resda so mladi ljudje samo del naprednih družbenih sil, a hkrati je res tudi to, kot je dejal France Popit, da s tem, ko vnašajo v boj za revolucionarno preobrazbo družbe svoj mladostni polet, svojo gorečnost in svojo neuklonljivost, stopajo v njihove najbolj dejavne vrste.

Mladostni polet in gorečnost pa je bilo ondan čutiti tudi v šoli za oblikovanje.

Da jim bo pri delu v veliko pomoč tovarišica Vidovičeva, mentorica mladinske organizacije in predavateljica predmeta »samoupravljanje — temelji marksizma«, menda ni potrebno posebej poudariti in povsem jasno je tudi to, da morajo prizadevanja mladih podpreti vsi, ki jim lahko kakorkoli priskočijo na pomoč.

Nekaj pa je potrebno posebej poudariti.

Pošteno bo treba zgrabiti za delo in storiti vse, da bi minuli petek odprta mladinska soba res ne postala zgolj razvedrilno shajališče mladih, marveč to, kar si v šoli za oblikovanje želijo, središče iskričnega in dejavnega družbenopolitičnega življenja.

Kajti: mrtvilo na tem področju je bilo v tej ljubljanski šoli še kako čutiti.

MILENA STRAJNAR

Tragedija v Lascu

Tisti dan, 17. marca 1944. leta, je v tej globači padlo devetnajst junakov

Štirje smo bili. Nismo mogli vzdržati doma, kajti bil je neverjetno lep dan. Kmalu smo se znašli na zaprašenih kraških cestah. Pot nas je vodila negdaleč od vasi. Nisem vedela, kdaj smo prišli pred temno, strmo globačo Lasec, pa je prej veseli pogovor nenadoma utihnil.

V tej globači je med narodnoosvobodilnim bojem padlo devetnajst partizanov.

Tukaj se je odvijala tragedija, o kateri ljudje še danes govorijo. Enainpetdeset jih je bilo, enainpetdeset partizanov. Prišli so v globačo in jo prosili, da v njeni mehki travi odpočijejo izmučena telesa. Pa jih ni sprejela, niti eno samo noč jim ni nudila zavetja, kajti prišlo je do tragedije.

Kot da je nekdo zakričal: »Nemci!« Nekje v vrhovih je zašumelo. Zapihal je močnejši veter in visoka drevesa so bolesto zastokala in zopet se nam je zdelo, da slišimo oddaljeno bobnenje strojníc in pušk... Kot da se lomeče kamenje trklja navzdol, kot da je zrak nasičen z dimom in prahom!

Tisti dan, 17. marca leta 1944, je v tej globači padlo devetnajst junakov.

V taborišče

»Ko se je začela vojna, sem bil star sedemnajst let. Med roško ofenzivo je bilo v naši vasi ogromno Italijanov. Hodili so po hišah in pobirali moške. Tudi jaz sem bil med njimi... Odpeljali so nas na Rab, nato pa v Gonars in Renicci. Od lakote in nesnagne je umrlo na tisoče ljudi.«

To mi je povedal oče Franc Glavič, doma iz Malega Lipnja pri Žužemberku.

FRANC GLAVIČ

Kmalu smo bili na dnu globače. Prostor je bil temen in neprijeten. Le redki sončni žarki so si utirali pot med zelenimi vrhovi, pred nami se je odpiral na pol zasut vhod v črno votlino. Vstopili smo. Sprejela nas je gosta tema. S stropa je leno kapljala voda in topo udarjala ob tlak, da je odmevalo. Nekdo je prižgal svetilko. Šibek svetlobni sij je na vlažnih stenah risal pošastne sence. In zopet sem jih videla. Tiste namreč, ki so si pred uničujočimi streli poiskali zaklonišče v tej črni votlini. Prav tako so se znašli v tej gosti temi, kot mi, ne vedoč, kaj jih čaka na koncu tega podzemnega hodnika, smo pomislili.

Stopali smo naprej in zdelo se mi je, da hodimo že celo večnost in da te goste teme sploh ne bo nikoli konec. Končno se je začela ta podzemna pot zoževati, tla so bila kamnita, nič več razmočena in blatna, in samo še nekaj korakov, pa smo se znašli pred izhodom.

Pozdravilo nas je toplo, pomladno sonce.

Pred nami se je odpirala lepa, zelena jasa. Vse je bilo tako mirno in tiho, kot takrat, ko so Nemci zmagoslavno odkorakali proti vasi Temnica in tukaj pustili devetnajst umirajočih partizanov. Pripovedujejo, da jim je pomladni vetrič, v tistih trenutkih, ko je pusta kraška zemlja vpijala njihovo mlado kri, pel zadnjo žalostinko.

Bilo je pred štirimi leti, ko so se na tem kraju zbrali vaščani in nekateri preživeli borci, tovariši padlih junakov. Zopet so spomini poromali v tisti pomladni dan... Takrat so vaščani tudi sklenili, da bomo na tem kraju postavili spominsko ploščo, ki bo govorila o junakih, ki so žrtvovali življenja za našo svobodo.

Pa smo si zaželeli, da bi bil ta spomenik čimprej postavljen.

BOŽA ČOTAR
(Iz »Brstjak«, glasila OŠ Miren pri Novi Gorici)

Pismo iz Novega mesta

Strelski krožek na osnovni šoli Katja Rupena iz Novega mesta obiskuje veliko število pionirjev in pionirk. Redno delo pod strokovnim vodstvom Mirana Zupanciča iz strelske zveze Novo mesto je rodilo dobre rezultate. Na občinskem strelskem pionirskem tekmovanju v Žužemberku so pionirke prejele zlato, srebrno in bronasto medaljo, pionirji pa zlato in bronasto. Tudi ekipno so bili naši pionirji in pionirke zmagovalci.

Na sliki: najboljše posameznice in posamezniki na pionirskem občinskem strelskem tekmovanju.

Foto: BOSTJAN ŠIVAK

TV-15 ZA MLADINO

Učiteljica Jelka

»Najlepši trenutek v mojem življenju je bil prav gotovo takrat, ko sem zvedela, da je konec druge svetovne vojne«

Partizanska učiteljica Jelka Zagarjeva nam pripoveduje:

»Učiteljšče sem končala leta 1917 v Trstu. Bila sem odlična učenka in tudi maturirala sem z odliko. Takrat je divjala prva svetovna vojna. Kot mlada učiteljica sem poučevala drugi razred ene izmed osnovnih šol v Trstu. Delali smo v težavnih razmerah, saj sem prvo leto poučevala dvainsedemdeset in drugo leto trinosemdeset učencev, natrpnih v majhnem prostoru.

Pa to še ni bilo najhuje.

Temni oblaki so se šele začeli zgrijati nad našim ozemljem. Leta devetnajstodvajsetega je bila sklenjena Rapalska pogodba in veliko našega ozemlja je takrat pripadlo Italiji. Sploh nisem vedela, da sem postala italijanska državljanka. V Trst je prišel načelnik za šolstvo in vse tržaške šole so postale italijanske. Izgubila sem službo. Nato sem poučevala v Istri, ki je takrat tudi spadala pod Italijo. Potem so vse slovenske učitelje poslali v Firence, da bi

nas tamkaj navdušili za italijansko kulturo in italijanski jezik. Videla sem ogromno renesančnih in gotičnih kulturnih spomenikov. Obiskovali smo tudi nekakšen učiteljski tečaj.

Spominjam se, da so bile zadnji dan našega bivanja v Firencah že velike demonstracije in kmalu zatem, leta 1923, je prišel v Italijo na oblast fašizem.

Tisočdevetstošestindvajsetega leta sem se vrnila v Istro in poučevala v prvem razredu: le dve uri na teden sem lahko poučevala v materinem jeziku. Pot me je vodila tudi v Hrpelje in Kozino. Upraviteljica šole v Kozini je bila Italijanka. Prirejali smo razne kulturne prireditve in učenci so morali pozdravljati po fašistično, z dvignjeno desnico, le mene so pozdravljali v slovenskem jeziku... Upraviteljica me je zatožila. Grozili so mi z zaporom, a me je rešil zavedni slovenski župnik Jakob Soklič.

Hoteli so me premestiti v Italijo, a sem raje ostala brez zaposlitve.

Leta 1929 sem se poročila in z možem odšla v Jugoslavijo. Petnajst let sem bila brez službe. Leta 1941 sem odšla k partizanom. Tudi sin, star komaj šestnajst let, je bil član Zveze komunistične mladine. Z možem sva bila partizanska učiteljica v Cerknem. Moža so fašisti ujeli, jaz sem jim ušla. Potem so ga prepeljali v Trst in od tam mu je uspelo pobegniti.

Najlepši trenutek v mojem življenju je bil prav gotovo takrat, ko sem zvedela, da je konec druge svetovne vojne, ko je naša družina zopet zaživela skupaj.

BARBKA ZIBLAR
(Iz »Mi«, glasila OŠ heroja Grajzerja in Tržica)

Ofenziva

»Najbolj se spominjam nemške ofenzive. Najprej so priletela letala, nato so prišli nemški tanki in proti naši vasi in Veseli gori, kjer so se zadrževali partizani, napadali kar z dveh strani. Vse može, ki so jih Nemci dobili doma, so takoj odpeljali in jih za vasjo ustrelili. Na sosedovem sklednju so našli ranjenega partizana in ga odpeljali.«

To mi je pripovedoval očka Leon Gričar iz Žužemberka.

TATJANA GRICAR

Grob na jasi

Mlada žena je naslednji dan čakala moža ob določeni uri in na dogovorjenem mestu, a njega ni bilo

Francka in Albin sta bila zavedna Slovenca. Pri dobrih ljudeh sta zbirala hrano in obleko ter jo pošiljala partizanom. Na Marofu, kjer sta živela s sinčkom Ivančkom, so imeli postojanko tudi karabinjerji. Albin se jih je izogibal in zato so večkrat prišli povprašati, kje je, ker ga mnogokrat sploh ni bilo domov.

Nekoč se je Albin s sodelavcem v Idriji zmenil za sestanek, da bi se pogovorila, kako bosta še naprej pomagala partizanom.

Ko se je že odpravil proti domu, je v mestu srečal svojo ženo.

»Karabinjerji so te spet iskali. Rekla sem jim, da si šel v Trst po hrano. Naročili so mi, da se oglasiš pri njih, ko se vrneš. Kaj boš naredil? ga je opozorila.

»Morda so kaj zvedeli,« ji je odgovoril. »Ti pojdi takoj domov. Odpeljal se bom na Brušovce in tam pustil kolo. Čez hrib se bom neopazno vrnil domov in si pripravil culo z obleko, potem grem k partizanom.« Povedal ji je še, kdaj in kje se bosta naslednji dan dobila, potem sta se poslovila.

Mlada žena je naslednji dan čakala moža ob določeni uri na dogovorjenem mestu, a njega ni bilo. Vrnila se je domov in čez eno uro spet prišla v hosto, toda zaman.

Čez nekaj trenutkov so Italijani spet prišli povprašati, kje je mož. Ker ga ni našli, so jo odvedli v gozd. »Poiskali bomo tvojega moža!« so ji rekli. Prav tedaj pa je prišel domačin, ki je na bližnji jasi pasel živino. Dejal je, da je našel truplo... Na robu jase je bila jama in v njej je ležal Albin, ki so ga ubili karabinjerji.

Ko je Francka zagledala ljubljeni obraz, je omedlela.

Albina so smeli k poslednjemu počitku spremiti le najbližji sorodniki in Francka si še dolgo ni opomogla od hudega udarca.

DARJA VIHTELIČ
(Iz »Utrinkov«, glasila OŠ Jožeta Mihevcia iz Idrije)

KRAMLJANJE

V Dolenjem Logatcu stoji šola, ki nosi ime po osmih talcih, ustrelenih devetnajstotirindesetega leta v Horjulu. Člani literarnega krožka imenovane šole so se pridno oglašali, pa smo jih prosili, da nam povedo tudi to, zakaj nosi njihova šola takšno ime.

Kmalu so nas prijetno presenetili: poslali so krajši sestavek in kar sedem fotografij s prošnjo, da bi jim kdo od naših bralcev poslal fotografijo Boga Drnovška, osmega talca, ki je niso uspeli dobiti v domačem kraju.

In pred kratkim je prišlo pismo ce z naslednjo vsebino:

»Po objavi sestavka smo dobili pismo tovarišice Marije Primožič iz Trebnjega, sorodnice padlega in v njem fotografijo Boga Drnovška in njegove žene. Veseli smo bili, da smo dobili fotografijo in da nam je tako uspelo izpolniti praznino na panoju v avli nove šole.«

Spominsko obeležje v Bukovju pri Postojni je posvečeno borcem narodnoosvobodilnega boja, ki so žrtvovali svoja življenja na planotah Nanosa in okoliških hribih... Ob spominskem obeležju nikoli ne manjka svežega cvetja.

Foto in tekst:
TOMAZ GORENC

Mladina v Ankaranu

V kratkem bosta začela delati tudi marksistični krožek in aktiv mladih komunistov, o drugih načrtih pa kdaj drugič

Obljuba dela' dolg in zato vam pošiljam pogovor s predsednikom naše mladinske organizacije. Je nekak poskus portreta naše mladinske organizacije? Ker sem bil imenovan za glavnega in odgovornega urednika glasila, ki ga omenjam v sestavku, vam bom poslal prvo številko le-tega in prepričan sem, da boste v njem našli kaj primernega tudi za »TV 15«.

Dobila sva se v prostorih krajevne skupnosti Ankaran. Resda sem ga moral malo čakati, pa sem na to pozabil takoj, ko je prišel. »Koga?« boste verjetno vprašali. Naj vam povem, da sem na pogovor povabil Rada Krašno, predsednika osnovne organizacije Zveze socialistične mladine Slovenije Ankaran.

KDAJ JE ZAČELA DELOVATI MLADINSKA ORGANIZACIJA V ANKARANU?

— Misel o ustanovitvi mladinske organizacije, ki bi nas povezovala, je krožila že dalj časa. To se je uresničilo 4. oktobra 1974, ko je v Moravcih zasedel deveti kongres Zveze socialistične mladine Slovenije.

KAKŠEN JE BIL VAŠ PRVI PROGRAM IN V KOLIKŠNI MERI STE GA URESNIČILI?

— Naš prvi program je bil sestavljen večinoma iz delovnih akcij. Že prvega novembra smo uredili grobove borcev na pokopališču v Lovranu nad Ankaranom. Kmalu zatem smo skupaj z drugimi prebivalci naše krajevne skupnosti očistili glavno cesto in okolico hiš.

Takoj smo ustanovili tudi štiri komisije: komisijo za obveščanje, komi-

sijo za idejnopolitično izobraževanje, komisijo za kulturo in komisijo za šport.

Naj omenim, da smo sodelovali na športnem srečanju z obmejno karavlo v Kolombanu, ki smo ga organizirali v počastitev dneva jugoslovanske ljudske armade. Prav tako smo sodelovali na orientacijskih in streliških tekmovanjih v Hrvatinih, Marezigah in v Strunjanu. Organizirali smo tudi lokalno tekmovalstvo, v katerem smo se v športnih disciplinah pomerili z mladinskimi organizacijama v hotelu Adria in v Ortopedski bolnišnici v Valdoltri. Vsa tekmovalstva so lepo uspela in obogatila našo zbirko s pokalom in diplomami.

Prav zato, ker na našem področju delujeta še dve mladinski organizaciji, smo ustanovili koordinacijski svet, ki nam je omogočil boljšo povezanost in večjo gotovost pri uresničevanju naših načrtov.

Sodelovali smo tudi pri vseh večjih proslavah, v počastitev državnih praznikov.

KAKŠEN JE ODNOS MLADIH DO MLADINSKE ORGANIZACIJE IN KAKO SE V NJEJ UDELESTVUJEJO?

— Zanimanje mladine je precejšnje, še posebno rada pa se udeležuje zborov in delovnih akcij.

S KAKŠNIMI PROBLEMI SE SREČUJETE?

— Mladi ljudje radi prevzemajo dolžnosti, a jim večkrat niso kos.

Pa pri denarju se radi marsikaj ustavi. Mi pobiramo članarino, ki je pet dinarjev mesečno. Moramo upoštevati, da je večina mladih nezaposlenih. Navadno nam pri organiziranju akcij kaj hitro zmanjka denarja. Vso pohvalo pa zasluži krajevna skupnost, ki nam gre najbolj na roko. Prav pred kratkim so nam poslali sklep z odobritvijo denarja za športne pripomočke. Če nam bodo pomagale še druge družbenopolitične organizacije, bomo zelo veseli. Zelel pa bi ob tem povedati, da bomo varčni, da bomo z lastnimi rokami storili vse, kar lahko storimo.

KAKO SODELUJETE Z DRUGIMI DRUŽBENOPOLITIČNIMI ORGANIZACIJAMI?

— Sodelovanje je izredno plodno in z nami vsi radi sodelujejo, saj se zavedajo, da smo prav mladi temelj nadaljnjega razvoja krajevne skupnosti.

KOLIKO ČASA SI ZE PREDSEDNIK IN KAKO SE POČUTIS NA TEM PRAV GOTOVO ODGOVORNEM MESTU?

Ko sem pred enim letom sprejel to nalogo, sem bil vesel, da mi mladi zaupajo. Vedel sem, da s tem prevzemam veliko odgovornost. Do sedaj nisem naltel pri svojem delu na večje težave. Moti me le to, da včasih grajajo za neuspešno akcijo predsednika, čeprav je krivda drugače.

BI MI LAHKO ZAUPAL, KAKŠNI SO VAŠI NAČRTI V NOvem LETU?

Čim več športnih srečanj, predavanj, kulturnih večerov. Z večjo akcijo, ki jo mislimo izpeljati še v tem mesecu, bomo začeli graditi rokometno igrišče, kar bo velika pridobitev za mlade. Prav tako mislimo začeti v kratkem izdajati svoje glasilo. V kratkem bosta začela delati tudi marksistični krožek in aktiv mladih komunistov, o drugih načrtih pa kdaj drugič.

TOMAZ GORENC

PODOBE NASIH LJUDI

Tiho in neopazno

Verjetno jih ni malo med nami, ki živijo tiho in skoraj neopazno. Spominjajo nas na kamne ob cesti, mimo katerih hodimo dan za dnem, ne da bi jih opazili. Da, srečujemo jih vsak dan, pa vendar vemo o njih zelo malo. Prepričan sem, da je ena takšnih, skoraj neopaznih ljudi, tudi Tončka Cesar-Torkar. Ivica je bilo njeno partizansko ime. Dandanes živi v Logu v Bohinju in je invalidska upokojenka prve stopnje.

Z naprednim delavskim gibanjem se je seznanila že pred pričetkom druge svetovne vojne. Njen oče je bil kovač in član Komunistične partije. Očetu je bilo ime Lenart in kot vojni ujetnik v Rusiji se je udeležil Oktobrske revolucije. Tudi pozneje je še nekaj časa ostal v Sovjetski zvezi, kjer je spoznal napredne ideje marksizma in leninizma.

Po tistem, ko je leta 1940 umrl, je doletelo družino s tremi otroci skrajno pomanjkanje vsega potrebnega za življenje. In prav takrat jim je prišlo na pomoč partijska organizacija. Pomagala je družini, dokler se Tončka (bila je najstarejši otrok) ni zaposlila.

Pravijo, da jabolko ne pade daleč od drevesa; tudi Tončka je šla po očetovih stopinjah. V letu 1941, ko je imela borih sedemnajst let, se je vključila v revolucionarno gibanje. Povezala se je z očetovimi sodelavci na območju Bohinja. Najprej je bila obveščevalka. Prenašala je pošto in povezovala med seboj aktiviste. V letih 1942-1943 je bila njena glavna naloga skrb za kurirsko zvezo na terenu. Pogosto je hodila čez prehod kurirske poti čez železniško progo, reko Soro in

cesto. Tisti prehod so Nemci zelo dobro varovali. Preko omenjene kurirske poti je imela partijska organizacija iz bohinjskega kota zvezo s 4. brigado VDV.

Tončka se dobro spominja, da sta ji pri njenem delu pomagala tudi železniška čuvaja Franc Rangus in Jože Zmitek pa tudi vaščan Anton Zvab. Toda glavni organizator in nosilec akcij je bila Tončka sama. Razumljivo, da je morala kurirska torba s strogo kurirsko pošto, dokumenti, denarjem in drugim gradivom pravočasno in varno prispeti tja, kamor je bilo dogovorjeno. To so bili časi, ko je bila še tako majhna napaka drago plačana. Napaka kurirja je lahko ogrozila celotno organizacijo zvez in opravljanje operativnih nalog na določenem področju.

Tovarišica Tončka je imela tudi druge zadolžitve. skrbela je za varnost transportnega voda, mnogokrat pa so tudi mnogi pomembni politični in vojaški voditelji prečkali progo prav pod Tončkinim vodstvom. Po omenjeni poti so odšli med partizane tudi novi borci, ki so se odločili za boj proti okupatorju. Pozneje so hodili tja čez tudi mobilizirani borci redne partizanske vojske.

★

Tomaž Ogris, ki je bil mobiliziran nemški vojak in je pogosto stražil progo,

čez katero je potekala kurirska pot in ki je pozneje iz nemške vojske zbežal ter se pridružil partizanom, se spominja:

»Človek se ni mogel načuditi, da so prav na tistem kraju potekale stalne kurirske zveze. Tončka in njeni sodelavci so imeli zelo dobro organizirano 'signalizacijo'. Tako so kurirji po posebnih znamenjih ob progi takoj vedeli, če jim grozi nevarnost.«

Kurirska zveza je bila pogosta. Ni minil dan, da ne bi šla pošta v eno ali drugo smer. Istočasno je potekala tudi prekrba s hrano, zdravili, obleko in drugim materialom, ki so ga aktivisti zbirali za partizane.

Nekega dne je Tončka pripeljala na teren Črtomira, novega komandirja, ki ga pa ni poznala. »Ti, mali, če te ujamejo pazi, da ne boš kaj izdal!« In kako začudena je bila, ko jo je tovariš Tine opozoril, da je to novi komandir.

Ze med narodnoosvobodilnim bojem je tovarišica Tončka prejela priznanje za svoje hrabro delo; to je bila takrat stalna propustnica, namenjena le stalnim partizanskim kurirjem. Propustnico je dobila od komandanta 4. relednega sektorja za Gorenjsko, čeprav je delala kot ilegalca. No, nekdanja partizanka Ivica je dobila pozneje še več priznanj: Odlikovana je

Tončka Cesar Torkar

bila z medaljo za hrabrost, ordenom za hrabrost, ordenom za zasluge za narod tretje stopnje in medaljo za zasluge za narod. Po osvoboditvi je dobila še orden dela.

Toda težka mladost in stalno pomanjkanje pa veliki napori med NOB so zapustili trajne posledice. Tončka je morala zaradi izčrpanosti in bolezni prezgodaj prekiniti z aktivnim in revolucionarnim delom. Dandanes živi v družinskem krogu in je srečna ker ve, da je nekdanji tovariši-soborci niso pozabili. In kaj je prijetnejšega kot če lahko z njimi poklepetas. Spet se ti zdi, da si mlad, poln moči kakor v najtežjih časih.

ANTON VERKOVNIK

BESEDE IN DEJANJA

SAMOZAŠČITA — EDEN OD TEMELJEV REVOLUCIJE

Naš narodnoosvobodilni boj je specifična oblika uresničitve marksističnega koncepta oboroženega boja ljudstva v posebnih razmerah. Na tej množični rodoljubni in revolucionarni podlagi so nastajale partizanske vojaške sile, ki so podirale stari državni stroj in vojaške formacije okupatorjev ter domačih izdajalcev, ustanavljali so se narodnoosvobodilni odbori kot organi nove oblasti, ki so se zavedali, da je mogoče svobodo doseči samo z lastno zaščito, močjo in bojem. Zaradi tega lahko rečemo, da je vsa naša revolucija temeljila na samozaščitnem delovanju in ravnanju vseh naprednih sil naše osvobodilne vojne in da je bil naš boj neizčrpen vir za koncept družbene samozaščite, je dejal dr. Milan Milutinović.

Prvo jugoslovansko posvetovanje o družbeni samozaščiti, 13. januarja

NAPREDEK TUDI V KMETIJSTVU

Ne gre zanemariti, da smo padec kmetijske proizvodnje, kljub hitremu zmanjševanju kmečkega prebivalstva, ki se še vedno nadaljuje, vendar z jezili. Toda tisti, ki ostajajo v kmetijstvu, imajo trdnjšo podlago za napredek in bolj zanesljivo prihodnost. Mladi kmetje se posebno močno zavzemajo za sodobno in produktivno proizvodnjo, ker bi si radi zagotovili primernejši življenjski standard in enakovredno položaj v družbi

ANDREJ MARINC, decembra 1975

RAZLIKE V OBDAVČENJU

V Bosni in Hercegovini bo davčna osnova znašala 70.000 dinarjev (lani 56.000), na Hrvaškem 64.000 (lani 50.000), v Makedoniji 54.648 din (lani 48.640). V slednji republiki se je tokrat veliko govorilo o selektivnem obdavčenju, kar pomeni, da naj bi bil davčni kriterij za dohodek iz delovnega razmerja milejši, za dopolnilni dohodek pa ostrejši. Kaledoskop davčnih razlik ne bi bil popoln, če ne bi navedli tudi olajšav. Tudi tod so velike razlike med republikami.

Olajšava za vzdrževanje otroka znaša v Makedoniji 13.880 dinarjev, v Hrvaški 10.000 do 16.000 dinarjev, v Beogradu 17.000 dinarjev. Največje olajšave na vzdrževanega družinskega člana ima naša republika — 16.000 do 20.000 dinarjev.

VEČER, januarja 1976

France Mihelič: Napad

Med narodnoosvobodilnim bojem so večkrat prišle med partizane cele družine. Ena takšnih družin se je javila julija 1942 tudi komandantu I. bataljona Dolomitskega odreda Radu Pehačku; najmlajšemu je bilo komaj petnajst let. Ime mu je bilo Vinko Miklavac.

Sekunde rešujejo življenje

Prišel je oče s štirimi sinovi in izrazil željo, da bi se bojevali za osvoboditev. Doma so bili z Vrhovcev. Vinko je bil najmlajši. Bil je še majhne postave, toda to ga pozneje ni oviralo. Uren je bil in pogumen, znašel se je v vsakem položaju. Zato je bil izbran za kurirja v štabu bataljona.

Nekega dne je moral eden izmed kurirjev odnesti pošto čez mejo okupacijske cone. Komandant Pehaček se je odločil za Vinka. Poklical ga je k sebi, mu pojasnil predvideno pot in ga opozoril na razne nevarnosti. Vinko je prevzel pismo in odšel. Ko je prišel na nemško mejo, si je po nasvetu komandanta najprej ogledal položaj. Ko se je prepričal, da ni neposredne nevarnosti, je pristopil k žični oviri in si pripravil pot. Zlezal je skozi odprtino in

ker je menil, da ni v nevarnosti, se je nekoliko dvignil in se ponovno razgledal. Iznenada je pred seboj zagledal nemško patroljo in se hitro spet stisnil k tlom. Ugotovil je, da se ne bo mogel umakniti takoj. Ležal je in poslušal Nemce, ki so ga klicali k sebi, češ da mu ne bodo storili nič zlega. Še malo je okleval, nato pa se je odločil, da stopi k Nemcem. Ko so ga zagledali, so videli, da je partizan in nanj so naperili puške. Vinko se jim je počasi bližal. Ko se jim je dovolj približal z leve strani, je v hipu aktiviral dve bombi in jih zagnal proti Nemcem. Ti so se hitro vrgli na tla. Počila je prva in zanj je še druga bomba. Vmesni čas je spretno izkoristil Vinko, ki se je vrnil nazaj. Na drugem kraju je potem mirno pripravil drugi prehod in odnesel pismo, kamor je bilo namenjeno.

SREČANJE Z DOPISNIKI

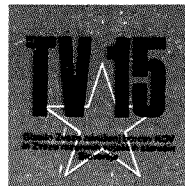
Tudi letos bo uredništvo »TV 15« nadjelovalo s srečanji dopisnikov in sodelavcev našega časnika. Prvo srečanje bo v četrtek, 29. januarja 1976 ob 10. uri v domu družbenopolitičnih organizacij v Mariboru.

Na srečanje vabimo tudi vse tiste, ki bi želeli postati naši dopisniki.

Še mrtvih so se bali

V vasi Korena pri Vrhniku so belogardisti in okupatorji utrdili cerkev in sosedne stavbe. V začetku februarja 1943 je bataljon prejel ukaz, da mora napasti to postojanko. Napad bi morali opraviti ponoči, takrat pa je padal sneg in tik pred jutrom je posvetil mesec. Močan bunker je borem bil v napoto. Dokler so bili v njem beli, niso mogli naprej. V bataljonu so poiskali bombaske prostovoljce. Med prvimi je bil Vinko Miklavac. Kljub hudemu ognju iz strelnih lin je skupina bombašev krenila k bunkerju. Rafal je zadel tudi mladega Vinka. Hudo ranjen je obležal med dvojnimi ognjem. Sovražnik je vztrajal in prejel okrepitev. Dva borca sta se napotila k ranjenemu Vinku, da bi ga potegnili na varno, toda vse tri je zadel smrtonosni rafal. Partizanski bataljon se je moral umakniti in v snegu so ležali mrtvi borci, ki jih niso mogli odnesti. Akcije pa s tem še ni bilo konec. Ko se je zdanilo, so belogardisti prišli pogledat, koliko partizanov so ubili. Mrtve mu Vinku so se približali komandant in dva vojaka. Eden od belogardistov je pri tem z ного odrinil mrtvega borca, da bi mu videl obraz. V skrčeni roki je mrtvi Vinko stiskal bombo, ki se je tedaj zakotalila po tleh; odjeknila je eksplozija. Bomba je raznesla »belega« komandanta in hudo ranila njegovega spremljevalca. Belogardisti pa so govorili, da so za njih nevarni celo mrtvi partizani.

M. G.

»TV 15« izhaja vsak teden — izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva cesta 28 kot glasilo Zveze združenih borcev NOV in Zveze rezervnih vojskih starešin SR Slovenije

Glavni in odgovorni urednik SILVO TERSEK

Novinarji: MILENA STRAJNAR, NEVA MUZIC, POLDE VRBOVSEK, MILAN VOGEL

Tajnica uredništva: MARA OKORN

Telefon uredništva 327-780

Uprava in naročniški oddelek »TV 15« Miklošičeva cesta 28, pp 598/XI 61000 Ljubljana. Tekoči račun 50100-678-45195 pri SDK Ljubljana, Telefon 320-486

Letna naročnina 100 dinarjev, za inozemstvo 130 dinarjev — posamezna številka v kolportuži 2 dinarja.

Rokopise pošljite na naslov: Uredništvo »TV 15«, Miklošičeva cesta 28, pp 598, 61001 Ljubljana — Rokopisov in fotografij ne vračamo.

Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 421/1-72 od 12. 4. 1974 se za »TV 15« ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov.

Tisk in kliseji CGP Delo, Ljubljana, Titova 35.